

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Київський національний лінгвістичний університет

Кафедра педагогіки, методики викладання іноземних мов та інформаційно-комунікаційних технологій

Кваліфікаційна робота магістра

з педагогіки на тему:

**«Формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів
англійської мови у закладах вищої освіти»**

Студентки групи СО кт 55-21
денної форми здобуття освіти
педагогічного факультету романо-
германської та української філології
спеціальності 014 Середня освіта,
освітньо-професійної програми
«Викладання європейських мов
на основі комбінованих технологій
(англійська мова і друга західно-
європейська мова)» другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Фальковської Анни Михайлівни

Допущена до захисту

« » _____ 2022 року

Науковий керівник:
доктор педагогічних наук,
доцент **Волярська О. С.**

Завідувач кафедри

_____ Черниш В. В.
(підпис) (ПІБ)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2022

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	8
1.1 Стан проблеми формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови в умовах вищої школи.....	8
1.2 Сутність і структура професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови	16
1.3 Структурно-функціональна модель формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови в закладах вищої освіти.....	29
Висновки до першого розділу.....	34
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УНІВЕРСИТЕТАХ.....	35
2.1. Технологія формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови в університетах.....	35
2.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження.....	55
Висновки до другого розділу.....	71
ВИСНОВКИ.....	73
РЕЗЮМЕ.....	75
SUMMARY.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77
ДОДАТКИ.....	84

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЗВО – заклад(и) вищої освіти

ЗЗСО – заклад загальної середньої освіти

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

АМ – англійська мова

ПКВ – професійна компетентність викладача

ППК – професійно-педагогічна культура

ПЗ – практичне заняття

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

В – викладач

С – студент

ВСТУП

Розширення міжнародної співпраці України в різних галузях сприяє підвищенню інтересу науковців до вивчення мов і культур народів світу. В сучасних умовах знання іноземної мови вважається однією з основних ознак професіоналізму, свідчить про конкурентоспроможність особистості. Зважаючи на це на початку XXI століття деякі соціальні зміни вплинули на розвиток мовної освіти, а галузь професійної освіти майбутнього вчителя іноземних мов отримала статус пріоритетної.

Варто зазначити, що професійно-педагогічна культура сучасного учителя є системним явищем, яке досліджували зарубіжні й українські науковці.

Проблемі професійної підготовки вчителя, зокрема формуванню його професійної культури, приділяли увагу зарубіжні філософи (Е. Фромм), психологи (Л. Колберг, А. Колбі, А. Маслоу та ін.), педагоги (К. Арнспіген, Т. Грегори, В. Кан-Калік, Дж. Картер, П. Кінг, М. Ліпмен, К.У. Петтерсон). Загальна феноменологія професійно-педагогічної культури вчителя була об'єктом досліджень українських вчених: С. Вітвицької, В. Гриньової, І. Зязюна, Н. Сегеди, О. Рудницької, Ю. Смаковського, Л. Хоружої та ін. Науковцями розкрито зміст, механізми та умови формування окремих її складових: духовної культури (І. Бех, В. Сухомлинський), методологічної (І. Зязюн), комунікативної (О. Мудрик), технологічної (С. Вітвицька, О. Пехота), інформаційної (В. Биков, О. Сприн), та ін.

Державна національна програма «Освіта. Україна XXI століття» в якості одного із найважливіших напрямів реформування системи вищої освіти визначає підготовку нового покоління освітян і науковців, які б творчо втілювали в практику принципи гуманізації, демократизації, індивідуалізації та етнізації освітнього процесу. Вирішити це завдання здатні лише педагоги, що мають достатній рівень професійно-педагогічної культури.

Ознайомлення з результатами теоретичних напрацювань зарубіжних й українських науковців і практичним досвідом підготовки студентів у закладах

вищої педагогічної освіти до майбутньої професійної діяльності дало змогу виявити низку суперечностей, між: потребою суспільства у появі висококультурного педагога, здатного оволодівати системою загальнолюдських і професійних знань і моральних цінностей та недостатнім рівнем сформованості професійно-педагогічної культури випускників закладів вищої освіти; цілісним характером освітнього процесу вищої школи та дискретним його відображенням у змісті компонентів професійної культури майбутнього вчителя.

Теоретичний аналіз наукових праць свідчить, що достатньо глибоко розроблено окремі аспекти проблеми формування професійно-педагогічної культури майбутніх учителів, проте відсутні дослідження, в яких науково обґрунтовано формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови у закладах вищої освіти. Недостатній рівень розробленості зазначеної проблеми зумовив вибір теми магістерського дослідження «Формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови у закладах вищої освіти».

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування й експериментальна перевірка технології формування професійно-педагогічної культури майбутніх учителів англійської мови в університеті.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови в закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – технологія формування професійно-педагогічної культури майбутніх учителів англійської мови в університеті.

Відповідно до мети варто виокремити такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати стан розробки проблеми формування професійно-педагогічної компетентності майбутнього вчителя в сучасній психолого-педагогічній літературі.
2. Визначити сутність, структуру та складові професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя англійської мови.

3. Розробити технологію формування професійно-педагогічної культури майбутніх учителів англійської мови в університеті.

4. Перевірити ефективність технології формування професійно-педагогічної культури майбутніх учителів англійської мови в університеті.

Для досягнення цієї мети, вирішення поставлених завдань використовувалися наступні **методи дослідження**: теоретичні: аналіз, порівняння, систематизація поглядів учених на різні аспекти досліджуваної проблеми, аналіз наукової психолого-педагогічної літератури, аналіз нормативної документації – для визначення мети, завдань, об'єкта, предмета; аналіз власної діяльності – для створення технології формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови; емпіричні: діагностичні (анкетування, тестування, інтерв'ю, опитування, бесіда) – для експериментальної перевірки ефективності технології формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови; обсерваційні (самоспостереження, спостереження) – для створення рекомендацій з формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів іноземної мови.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає в тому, що:

- уперше виявлено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено технологію формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови в умовах лінгвістичного університету (цілеспрямоване формування мотивації, надання професійних знань у майбутніх вчителів із загальної, вікової, соціальної психології; забезпечення навчально-методичного супроводу підготовки студентів педагогічних спеціальностей до професійної діяльності);

- уточнено структуру професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови;

- подальшого розвитку набули теоретичні уявлення про формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови в закладах вищої освіти.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні рекомендацій з впровадження технології формування професійно-педагогічної культури майбутніх учителів англійської мови в університеті.

Публікації. Основні положення дослідження опубліковано у тезах доповіді на тему «Професійно-педагогічна культура майбутніх учителів англійської мови».

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи зумовлені її цілями і завданнями. Робота складається зі вступу, списку скорочень, двох розділів, резюме українською та англійською мовами, списку використаних джерел та 1 додатку. Повний обсяг роботи – 87 сторінок, з них 71 сторінка тексту. У роботі подано 1 таблицю, 20 рисунків, використано 61 джерело, з яких 6 англійською мовою.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1 Стан проблеми формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови в умовах вищої школи

На сьогодні вища професійна освіта в Україні є центральною соціально-державною інституцією, головною функцією якої є підготовка молоді до ефективної діяльності в певній галузі та має на меті досягти достатнього рівня сформованості знань, умінь і навичок, готовність їх застосовувати у практичній трудовій діяльності та постійно їх покращувати. Професійна діяльність учителя англійської мови серед інших освітніх спеціальностей має значну роль й визначається значущістю для розвитку і становлення особистості учня.

Водночас Закон України «Про вищу освіту» диктує, що «вища освіта – сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти» [18].

Саме тому сучасний майбутній вчитель повинен бути всебічно підготовленим до різних аспектів майбутньої роботи та демонструвати результати навчання – «знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити та виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми (програмні результати навчання) або окремих освітніх компонентів» [18].

Учитель XXI ст. проголошений у документах основних міжнародних організацій є носієм суспільних змін, а потенціал педагогів регламентується засадами, що забезпечують високу якість освіти та конкурентоспроможність на

світовому ринку праці. Необхідно знайти та впровадити новітні методи забезпечення нових рівнів якості професійної підготовки вчителя внаслідок процесу інтеграції національних систем освіти в європейський та світовий освітній простір. У нормативному документі України – Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті – наголошено на підготовці педагогічних працівників, сприянню їх професійному вдосконаленню як важливій умові модернізації освіти в країні [32, с. 2].

У сучасних умовах освіта в Україні потребує врахування сучасних глобальних тенденцій, серед яких, як стверджує В. Кремень, «оновлення освітньої галузі: підготовка особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, сучасної європейської цивілізації, орієнтується у реаліях і перспективах соціокультурного розвитку, готова до життя та діяльності у світі, що змінюється; формування кваліфікованих конкурентоспроможних кадрів, здатних до творчої праці, професійного зростання, опанування й упровадження інформаційно-комунікаційних та інших перспективних технологій тощо» [28].

Професійна діяльність учителя англійської мови серед інших освітніх спеціальностей має значну роль й визначається значущістю для розвитку і становлення особистості учня. Згідно з нормативним і науковим підґрунтям підготовки вчителя іноземної мови в Україні, основними принципами є ступенева підготовка вчителя, її варіативність, професійна спрямованість, гуманізація навчання, міжпредметні зв'язки, індивідуально творчий підхід до студента [25].

Проаналізуємо розуміння суті та значення формування професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя. В. Гриньова у дисертаційному дослідженні «Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти)» зазначає, що теоретико-методологічною основою розв'язання завдань формування педагогічної культури майбутнього вчителя є аксіологічний, особистісний, діяльнісний і культурологічний наукові підходи [10].

З позиції аксіологічного підходу, як зазначала низка філософів (С. Анісимов, Н. Розов) культуру слід розуміти як систему цінностей. Прихильники особистісного підходу (В.Рибалка, Л.Сохань) наголошують увагу на характеристиці культури як динамічного процесу розвитку сутнісних рис особистості, яка виступає суб'єктом культурно-історичного процесу. Представники діяльнісного підходу (Ю. Вишневський, Ю. Жданов, М. Коган) надають визначення культури як специфічного способу людської діяльності.

З точки зору В.Гриньової моральність і духовна культура є підґрунтям професійної культури спеціаліста. Професійну культуру, за В. Гриньовою, слід розуміти як певний ступінь опанування професії, тобто певними способами і прийомами вирішення професійних завдань на основі сформованої духовної культури особистості фахівця [10].

Схарактеризуємо визначення професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя англійської мови.

Зазначимо, що роз'яснення поняття педагогічної культури майбутніх учителів останніми роками все частіше наголошується у сфері педагогічних досліджень. Так, Т. Сидоренко розкриває сутність та компоненти педагогічної культури майбутнього вчителя, розглядає роль навчальної діяльності як засобу її формування та дидактичні умови ефективності цього процесу. Педагогічна культура майбутнього вчителя є «показником рівня духовного, морального, інтелектуального розвитку; знань, умінь, високого професіоналізму, професійно значущих якостей фахівця-освітянина, необхідних для успішного вирішення педагогічних завдань» [42, с. 3].

І. Пальшкова професійно-педагогічну культуру педагога дефініціює як: сферу людської практики, «концентрований досвід людських сутнісних потенцій» з виховання наступного покоління, сферу взаємин, спосіб трансляції культурних цінностей [34]. Ю. Смаковський розглядає її як систему «норм, ціннісних орієнтацій, практично зреалізованих у процесі культивування людини, що

забезпечує умови для саморозвитку й самореалізації особистості в системі освіти та самоосвіти» [44, с. 293].

З іншого боку, Енциклопедія сучасної України зазначає, що культура (від лат. *cultura* – обробка, догляд, від *colo* – вирощувати, обробляти землю) – прояв життя людини, що виражається у моделях поведінки, засобах і продуктах діяльності, зокрема ідеях, ідеалах, нормах та цінностях. В культурі відображаються особливості поведінки, світогляду, свідомості людини також і в певних сферах життя, зокрема суспільній [39]. Згідно з чим варто вважати, що зокрема культура педагога має узгоджуватись з вимогами та потребами суспільства, виконувати соціально вагому роль, бути запорукою формування та розвитку світогляду майбутніх поколінь.

До того ж соціолого-педагогічний словник визначає професіоналізм педагога як сукупність психофізичних, психічних та особистісних змін, які відбуваються у людині в процесі опанування знаннями та довготривалої діяльності, що забезпечують якісно новий, вищий рівень розв'язання складних професійних завдань [47].

Складовою професійно-педагогічної культури педагогів варто вважати також і їхню обізнаність у засадах методики. Саме тому варто зазначити, що за Л.Колосовою «професійний розвиток методистів – це процес якісної зміни сукупності науково-методичних знань, умінь, навичок у сфері здійснення методичної діяльності, що призводить до творчої самореалізації методиста у професійній діяльності та підвищення результативності педагогічної роботи педагогів, а також особистісно-ділових якостей, креативності, мотиваційної сфери й ціннісних орієнтацій, які спрямовуються на позитивний розвиток методиста»[24].

Під професійно-педагогічною культурою вслід за Р. Гуревичем розуміємо інтегральну якість особистості педагога, що є передумовою ефективної педагогічної діяльності, узагальненим показником професійної компетентності і метою професійного самовдосконалення [11, с. 7].

Л. Коваленко пропонує висловлення, за яким професійна культура вчителя є результатом формування його загальної та духовної культури, що втілюється в його професійно-педагогічній діяльності, а саме: «в засвоєнні історико-культурної спадщини, без якої неможлива людина як особистість; культурологічній діяльності, що спрямована на формування та розвиток особистості студентів; ефективному вираженні педагогами власної культури, стосунків з оточенням та світом, аналіз власних установок у професійній діяльності» [23, с. 332-333].

Зважаючи на попередні висловлення, варто зазначити також, що саме професійна компетентність викладача (ПКВ) (лат. *competentis* – належний, відповідний) – це інтегрована професійно-особистісна характеристика викладача, яка включає ціннісні орієнтації, фахові й функціональні знання, уміння і навички та особистісні якості, спрямовані на досягнення ефективного результату у професійній діяльності.

У структурі ПКВ В. Луговий виділяє такі компоненти: мотиваційний – сукупність потреб, спонукань, інтересів, ціннісних орієнтацій, установок, достатніх для виконання цілей, завдань навчальної діяльності та їх інтегрованих комплексів (пізнавальні потреби та інтереси, гуманістичні орієнтації, прагнення до реалізації в науково-педагогічній діяльності тощо); когнітивний – сукупність знань, необхідних для здійснення науково-педагогічної діяльності (предметні знання, педагогіка, психологія, організаційно-управлінські основи навчального процесу тощо); операційний – сукупність умінь і компетенцій, необхідних для практичного розв'язання освітніх задач (уміння встановлювати взаємостосунки, організовувати міжособистісну взаємодію, організовувати та поширювати навчальну інформацію тощо); особистісний – сукупність особистісних якостей, важливих для професійної педагогічної діяльності (комунікативні здібності, відповідальність, емпатія, готовність до рефлексії, самоаналізу та самоорганізації) [31].

ПКВ дозволяє якісно проводити підготовку майбутніх учителів, подає приклад для наслідування та підбивання підсумків, що своєю чергою свідчить про розвиток педагогічної культури, її еволюції та здатність до коригування.

На думку В. Ягупова, педагогічна культура – це опанування педагогом педагогічним досвідом людства, ступінь його досконалості в педагогічній діяльності, досягнутий рівень розвитку його особистості [54, с. 168].

Поняття педагогічної культури ґрунтовно розглянуто і в працях українського педагога В. Сухомлинського, що стали основою для подальших досліджень у цій галузі. Зокрема, В. Сухомлинський вважав, що «педагогічна культура – це жива, творча педагогіка повсякденної творчої праці, та педагогіка, в якій теоретичні закономірності процесу впливу на духовний світ вихованця ніби зливаються з особистістю вчителя. Педагогічна культура – це, образно кажучи, техніка і технологія взаємодії майстра і об'єкта його праці...Багатогранність, різноманітність, відточеність, зразковий стан інструментів нашої творчості, уміння володіти ними так само тонко, як прекрасний музикант володіє скрипкою, – все це і є педагогічною культурою. Опанування педагогічною культурою вимагає від учителя здатності до системного педагогічного мислення, готовності до педагогічної творчості і професійного саморозвитку» [48].

За твердженням В. Лозової, педагогічна культура викладача – це професійна культура, гармонія педагогічного мислення та творчої діяльності, що сприяють якісній організації освітнього процесу. Встановлено, що результатами процесу формування професійно-педагогічної культури є «розвиток педагогічної етики, професійної майстерності, творчої індивідуальності та професійної компетентності» [30, с. 408].

Варто зауважити також думку Г. Різа, що розглядав структуру педагогічної культури, фокусуючи увагу на її предметно-продуктивну та техніко-технологічну складові. До першої складової науковець відносить всі досягнення суспільства у сфері педагогічної праці, до другої – методи, засоби, способи, за допомогою яких одержано позитивні результати. Оскільки не можна виділити фазу чи цикл діяльності, будь-яке певне педагогічне явище виникає, з одного боку, як наслідок застосування певного методу, а з іншого боку, як спосіб отримання нових результатів. Обидва різновиди педагогічних цінностей – результати і методи, технології їх одержання – є різними

за своїм культурним походженням: педагогічна культура не може розвиватися без недооцінки тієї чи іншої точки зору [41].

Як вже було зазначено, культурологічні основи освіти є важливим аспектом підготовки спеціалістів. Акцентовано увагу на тому, що навчання у закладах вищої освіти буде ефективнішим, якщо навички майбутніх фахівців будуть для них індивідуально значущими. Це зміцнить цілісний світогляд студентів і творчу ініціативу, що стає рисою їхньої особистості. Саме за таких умов, професійно-педагогічна культура передбачає і творчо-креативний компонент.

Навчитися викладати включає більше, ніж просто вивчення предмета, знання педагогічного змісту, теорії викладання та навчання, а також навички, щоб перетворити отриману інформацію на практику; скоріше, це процес формування ідентичності [56]. Щоб створити сильну ідентичність викладання, вчителі повинні свідомо розвивати свої навички викладання та роль серед колег [60]. Вони можуть уникати викладацьких завдань, тому що сумніваються у своїх здібностях як учителя, що може проявлятися у низькій мотивації або самооцінці. Переконавання вчителів у самоефективності щодо власних набутих педагогічних здібностей може відрізнятись залежно від дисципліни але існують також індивідуальні відмінності. Вчителі можуть думати, що вони не здатні викладати через вроджені причини (тобто, що вони не народжені бути вчителем) [61]. Педагогічне керівництво допомагає вчителю зрозуміти, що викладання — це навичка, яку можна розвинути, а не вроджена риса. Крім того, формування мотивації до навчання є дуже важливим; наприклад, якщо дослідник не вважав навчання частиною своєї роботи.

Узагальнюючи, можна констатувати, що виокремлення професійно-педагогічної культури як одного з найважливіших складників культури вчителя зумовлене специфікою його педагогічної діяльності, спрямованої на формування особистості громадянина держави, здатної в майбутньому відтворювати і збагачувати культуру суспільства. Вважаємо, що в освітньому процесі основним засобом передавання духовності, культури, моральності є неповторна індивідуальність учителя як носія соціальних цінностей.

Шлях і вирішальні тенденції розвитку інтересу до проблем педагогіки значною мірою залежать від того, які серйозні зміни зазнає сучасне суспільство і що функціонально забезпечує його життєдіяльність. Так С. Сисоева зазначає, що педагогіка своєю чергою «перетворює і направляє життя суспільства, зберігаючи у ньому все те, що має цінність для людини, визначає стратегію і реалістичні умови розвитку суспільства, перетворюючи його із «суспільства сьогодні» на «суспільство завтра», формує нове мислення, нове бачення смислу життя» [43, с. 39].

У наукових розвідках українських педагогів (Т. Іванова, І. Бех та ін.) підкреслюється, що педагогічна культура взагалі є важливим аспектом професійної діяльності вчителя. Зміст професійно-педагогічної культури майбутніх учителів англійської мови визначається змістом майбутньої педагогічної діяльності, і залежить від рівня педагогічної майстерності викладачів закладів вищої освіти (ЗВО), які здійснюють підготовку на факультетах.

Таким чином, теоретичний аналіз стану проблеми формування професійно-педагогічної культури майбутніх учителів англійської мови передбачає реформування змісту професійної підготовки цієї категорії педагогів в умовах закладів вищої освіти на засадах гуманізації, технологізації, інформатизації та збереження надбань національної й світової культури. У наступному підрозділі визначимо сутність і структуру професійно-педагогічної культури майбутніх учителів англійської мови.

1.2 Сутність і структура професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови

В умовах подій сьогодення однією з найбільш важливих та фундаментальних проблем є доцільність постійного розвитку професійної культури педагога, адже його діяльність має відбуватись у умовах постійних змін та нововведень до освітньої парадигми. Таким чином, П. Щербань зауважує, що «перехід до нового, особистісно-орієнтованого типу освіти вимагає суттєвого підвищення рівня педагогічної культури вчителів» [53].

В ієрархії основних цінностей учителя основне місце посідає саме педагогічна культура, що є теоретично-методологічною основою розвитку педагогічного професіоналізму майбутнього вчителя [50].

У вчителів професійно-педагогічна культура формується на різних рівнях. Елементами високого рівня сформованості компетенції слід вважати: загальну культуру вчителя, гуманістичну спрямованість особистості, професійну компетентність, комунікативну компетентність, педагогічне мислення, володіння освітніми технологіями, культуру професійної поведінки в закладах освіти. Індивідуальна педагогічна культура є основою професійної поведінки майбутнього вчителя англійської мови (АМ). Її високий рівень передбачає теоретичне обґрунтування використовуваних педагогічних технологій, методів та прийомів, системність підвищення рівня кваліфікації, гнучкість, цікавість до новітніх розробок, тенденцій. Такий педагог стоїть на варті духовних та моральних цінностей освіти та виховання, слідує індивідуальному стилю викладання, а деколи демонструє світу власне бачення через створення нових методик, дидактичних та виховних систем.

З іншого боку, вчитель з низьким рівнем професійно-педагогічної культури виявляє невпевненість у власних діях, розгубленість, безсистемність, непослідовність та нездатність вирішувати педагогічні питання. Саме тому варто розвивати педагогічну свідомість майбутнього вчителя АМ, його здатність до рефлексії, самоаналізу, проєктування, моделювання та реалізації педагогічної діяльності на різних рівнях. У цьому допоможуть дисципліни психолого-педагогічного блоку, що допомагають опанувати навички поведіння у дидактичних ситуаціях на основі знань з вікової психології, різними технологіями, методами, прийомами навчання, виховання, управління освітнім процесом, основам педагогічної та психологічної культури.

Педагогічна освіта вміщує в собі широку загальнокультурну підготовку, яка включає гуманітарні, соціально-економічні, природничі та наукові дисципліни, а також поглиблені дослідження в контексті конкретних галузей знань, що

відповідають професійній спеціалізації. Загальнокультурний блок має забезпечити формування в учителя культуру відповідного світогляду, створення умов для його життєвого та професійного самовизначення, опанування практичною педагогікою.

Невіддільним фактором розгляду професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя є відповідно знання студентів з профільних предметів, психології, педагогіки, методики викладання, але з іншого боку велику роль грає також культура спілкування, розвинені комунікативні навички вчителя.

Розширений перелік психолого-педагогічних знань, що необхідні для формування педагогічної культури, представлений І. Зязюном, який виділяє такі знання:

- методологічні (знання загальних принципів вивчення педагогічних явищ, закономірностей соціалізації навчання і виховання);
- теоретичні (знання цілей, принципів змісту методів і форм педагогічної діяльності і закономірностей формування і розвитку особистості дитини);
- методичні (знання основ методики навчання і виховання);
- технологічні (знання способів і прийомів навчання і виховання).

До того ж варто підкреслити, що удосконалення педагогічної етики, емпатії, тактовності є невід'ємною частиною виховного процесу майбутніх фахівців [35].

За словами В. Кременя, життя педагога, його цілісність як особистості повинна категорично відрізнятися непорочністю, розсудливістю, стриманістю, самоконтролем, організованістю й батьківським, материнським наставництвом. Саме такий підхід створює умови для «відродження людяного в людині, вивершенні її індивідуального «Я», розвитку свідомого і творчого ставлення до життя, її духовного вдосконалення» [28, с. 8].

Формування педагогічної культури є систематизованим процесом, що складається з різних форм діяльності, зокрема диспути, бесіди тощо, що повинні супроводжуватись доречним заохоченням викладачів, а також створенням та розв'язанням певних педагогічних ситуацій. Проте водночас перешкоджати

процесу формування професійно-педагогічної культури може відсутність творчої атмосфери та толерантних відносин на заняттях.

Таким чином відсутність гуманного ставлення з боку викладача, дружня атмосфера, повага до особистості кожного учасника освітнього процесу, безперевний діалог з висловлюванням та обговоренням точок зору, створення ситуацій успіху сприятимуть налагодженню взаємовідносин «вчитель – студент» і «студент – студент», заснованих на довірі, творчості, взаємному інтересі та розумінні можливості помилки і правильності її розв'язання.

Проте освітня культура може характеризуватися не тільки зовнішньою продуктивністю, а й внутрішньою одночасно. Культура мислення майбутніх учителів розвивається щодня як в особистому житті, так і за допомогою опанування складними філософськими науками. Професійна підготовка вчителя, безперечно, включає формування навичок грамотного розмовного висловлювання, письма, але не менш важливо виховувати у вчителя всебічне мислення, глибоке розуміння природи речей, зв'язку процесів і явищ.

До того ж професіограма педагога включає спрямованість та розвиток його особистості, мотиваційну зумовленість вчинків, поведінки та рішень у певних життєвих ситуаціях на основі потреб та суспільних вимог [15].

Саме тому до змісту педагогічної культури доречно включити і культуру почуттів, що передбачає їх вираження, розуміння та сприйняття. Виховання людини з глибоким внутрішнім світом, розвиток емпатії, толерантності забезпечують емоційну складову ППК вчителя, забезпечують сталі зв'язки та комунікацію між учасниками освітнього процесу.

Стає зрозуміло, що психолого-педагогічна, предметна і загальнокультурна підготовка є стійко взаємопов'язаними і забезпечують гармонійний розвиток особистості вчителя. Для того, щоб вдало та успішно сформувати педагогічну культуру майбутнього вчителя варто звернути увагу саме на такі якості:

Ціннісні орієнтації особистості вчителя – це знання, уміння і навички, які є невід'ємними від системи загальнолюдських цінностей людини, її моральних та

духовних шукань, що свідчать про внутрішнє покликання вчителя та соціально вагому ролі цієї професії. Людина, що не слідує моральним принципам найчастіше використовує набуті знання лише у власних цілях, вчитель без духовних цінностей й ідеалів не зможе виконувати роль носія культури.

Моральні якості тісно переплетені з гуманістичною спрямованістю особистості вчителя, визначенням його світогляду, ставленням до інших, любові до дітей, готовністю до відповідальності перед майбутнім.

Духовна культура вчителя з позиції В. Подрезова є ступенем духовного розвитку особистості, який проявляється «у потребі самовдосконалення, розвиненості особистісно-змістовної сфери, спрямованості творчо-перетворювальної діяльності, сформованості комунікативних якостей, що забезпечує ефективність професійної діяльності» [37, с. 7].

Водночас, П. Ткачова визначає описане явище як «інтегративну якість особистості, в якій органічно поєднуються високий рівень професійної компетентності та духовний світ особистості, світогляд, морально-етичні ідеали, ціннісно-сміслові установки» [49, с. 9]. Ми повністю підтримуємо думку авторки.

Серед провідних якостей особистості майбутнього вчителя АМ, що необхідна для розвитку педагогічної культури, є так зване «комунікативне ядро особистості», що визначає готовність до різних форм та способів спілкування з врахуванням культурних та особистісних особливостей. До того ж педагогічна культура тісно пов'язана з культурою зовнішнього вигляду, культурою мови, естетичною культурою, різнобічними інтересами та духовними потребами сучасного педагога.

Важливою складовою становлення успішного вчителя АМ вважається також розвиток педагогічної творчості, що полягає в тому, що педагогічна діяльність є процесом розв'язання безлічі педагогічних завдань, об'єднаних загальною метою сформувати особистість людини – її світогляд, свідомість, поведінку, культуру. Можна зробити висновок, що творчість в культурі вчителя є однією з центральних оцінок його особистісно-діяльнісної сутності, зрілості, професіоналізму.

Проте варто зауважити, що успішність формування педагогічної культури майбутнього педагога залежить від того, наскільки він готовий до роботи над особистісним розвитком, розуміє важливість самовдосконалення та підвищення кваліфікації. Психологічна готовність студента до розвитку необхідних для педагога особистісних якостей є фундаментом педагогічної культури, адже без щирого бажання та відданості неможливо досягти бажаних результатів. У процесі формування педагогічної культури варто обов'язково брати до уваги, що рівень професіоналізму – це результат постійної роботи особистості над собою, її самоосвіти [45, с. 68–69]. Саме тому серед основних педагогічних умов формування педагогічної культури майбутнього педагога можна виділити зрілість мотивів вибору майбутньої професії, належне соціальне середовище, відповідні особистісні якості.

З іншого боку, саме спрямованість діяльності роботи вчителя та професіоналізм його знань є рушійною силою до вдосконалення ППК. Ю. Завальський підкреслював, що «для нього, у своїй практиці та для інших вирішальними стали «дрібниці» вчителя: як стояти, як сидіти, як встати зі стільця, встати з-за столу, як підвищити голос, посміхнутися та як подивитися» [17, с. 76].

Готовність учителя до навчання не передбачає, цілеспрямованого чи самостійного навчання, яке передує йому. Таким чином, бажання вчитися є психологічним станом, пов'язаним з прагнення експериментувати, бачити або робити те, що раніше не було розглянуте повною мірою. Враховуючи те, що значення досвіду передбачає формуванню навчання вчителя, варто запровадити конструктивістський погляд на сам процес. Навчання визначається як досвід роботи, який призводить до «перезавантаження» або «більшої чи меншої зміни» знань, навичок або ставлення з усвідомленням, що цей процес є процесом навчання. Під «перезавантаженням» ми маємо на увазі, що вчителі можуть заново вивчити те, що вони колись знали (наприклад, «Сьогодні я знову зрозумів, що це важливо...»). Під «зміненними» маються на увазі трансакційні результати навчання (наприклад, життя з невирішеним когнітивним конфліктом), консервативні результати

навчання (наприклад: зміна одних ідей і збереження інших ідей або практик) і покращення результатів навчання (наприклад, адаптивні зміни; глибокі зміни в парадигмах, концепціях, віруваннях та практиках) [59].

Доповнюючи вищесказане, виховувати та розвивати педагогічну культуру майбутнього вчителя варто за допомогою мотивації. Таким чином можна виокремити мотиви для формування особистості педагога, серед яких повинні бути прагнення до самореалізації, досягнення успіху, потреба у самовираженні, позбавлення від психологічних комплексів, серед яких сором'язливість, невпевненість у власних силах, страх аудиторії, публічних виступів тощо, а також майбутній вчитель має отримувати насолоду від процесу самовдосконалення, що виражається у відкритті нових методик, педагогічних методів, прийомів та їх успішному застосуванню. Серед факторів, що впливають на формування педагогічної культури важливими є перш за все соціальне оточення, суспільні умови, освітній та культурний рівень оточення, зокрема сім'ї, родичів, друзів, колег, знайомих тощо, а також участь у гуртках, секціях, групах за інтересами (див. рис.1.1.)

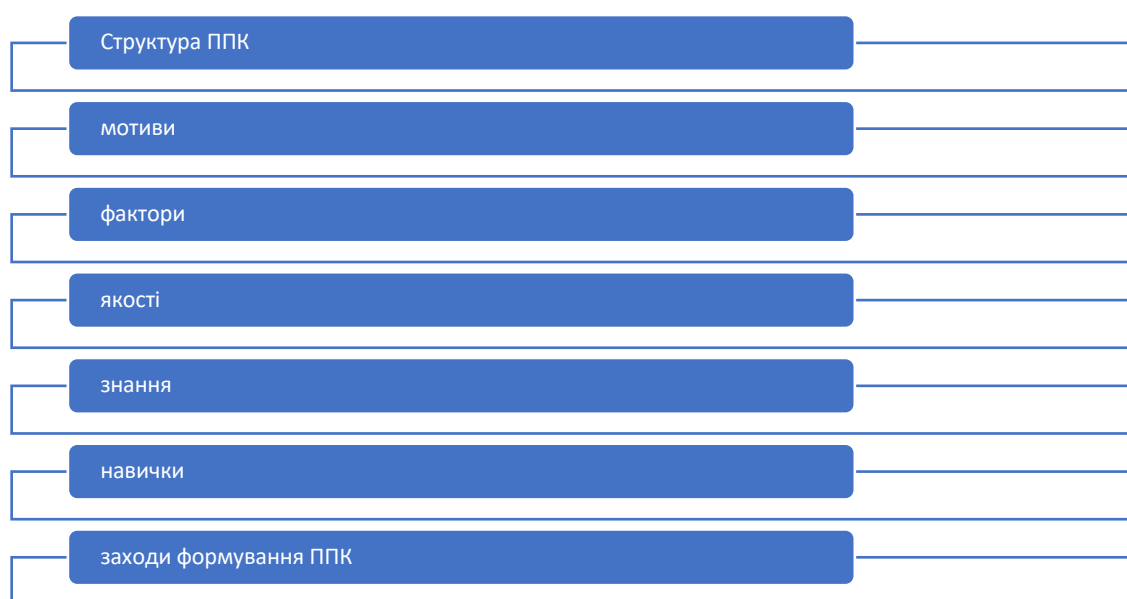


Рис 1.1. Структура професійно-педагогічної культури вчителя англійської мови

Серед необхідних особистісних якостей, які варто виховувати у майбутніх вчителів англійської мови варто визначити також щире захоплення справою, врівноваженість та стресостійкість, впевненість у своїх силах, проте водночас самокритичність, відповідальність та професійну пильність. Індивідуальний стиль діяльності допоможе студенту розвинути професійну харизму, а почуття гумору, позитивне ставлення до будь-якого виду праці та ентузіазм стануть факторами уникання стресу і професійного вигорання.

Враховуючи попередньо зазначені факти, дієвими у формуванні ППК можуть стати перш за все впровадження в освітній процес ефективної педагогічної діагностики, що дозволить виявити креативний та творчий потенціал студента, допоможе налаштувати продуктивну співпрацю студента і педагога, створить сприятливу для навчання атмосферу та комфортний психологічний контакт внаслідок особистісно-орієнтованого підходу.

Унаочнимо схему професійно-педагогічної культури вчителя англійської мови (див. рис. 1.2).



Рис 1.2. Схема професійно-педагогічної культури вчителя англійської мови

Водночас професійно-педагогічна культура майбутніх вчителів АМ виявляє свою сутність через:

- 1) наявність фактів, у яких відтворено досвід навчання і виховання учнів в умовах ЗЗСО, набутий внаслідок педагогічної діяльності в умовах ЗЗСО;
- 2) систему професійно визначених правил, моральних норм поведінки, що проявляються у взаєминах вчителя з учнями, батьками та іншими учасниками педагогічного процесу;
- 3) систему розпоряджень, наказів, що визначають цілі, засоби, принципи здійснення педагогічної діяльності вчителя у ЗЗСО (навчальні плани, інструкції програми, підручники, методики навчання, методичні розробки);
- 4) систему цінностей, що визначають соціально-професійне становище вчителя АМ в суспільстві та системі освіти, його права та обов'язки, визначені професійні вимоги;
- 5) сукупність знань, що відображають соціальні та освітні реалії про зміст освіти, його роль у розвитку дітей та їх життєдіяльності, сутність, структуру, зміст і прийоми педагогічної діяльності вчителя АМ.

Таким чином можна підвести підсумок, що психолого-педагогічна компетентність, гуманна та особистісно-орієнтована педагогічна позиція, набуття педагогічного досвіду відображають професійну культурну поведінку вчителя АМ в цілому.

Зокрема, у наукових дослідженнях (С. Бондаревська) професійно-педагогічну культуру вчителя розглянуто за рівнями – вищий, високий, достатній, масовий. В основі названої класифікації, як вважає дослідниця, є гуманізм педагога, поєднаний з його творчим ставленням до педагогічної діяльності, а також відмінність одного рівня від іншого за визначеними показниками [5].

Вчитель вищого рівня професійно-педагогічної культури:

- любить дітей, захищає права та інтереси дітей, дбає про їхнє здоров'я та добробут, виявляє доброзичливість і повагу до всіх учнів, незалежно від їх успіхів

у навчанні, відповідально ставитися до своїх обов'язків, колег, громадськості, мають авторитет серед колег;

- розуміє психологію кожного учня та застосовує розумні вимоги до організації освітнього процесу. Педагог аналізує навчальні ситуації, надає можливість учням дізнаватися причини неналежної поведінки, приймати зважені рішення та передбачати небажані результати;

- проявляє інтерес до наукових досліджень, володіє ґрунтовними знаннями, вміє самостійно обирати та розробляти власні методики навчання та індивідуальні програми (проекти), викликає в учнів інтерес до навчання, досягає відчутних позитивних результатів у навчальній діяльності;

- має індивідуальний педагогічний стиль, удосконалює власну систему (дидактичної, педагогічної, методичної) діяльності, виконує авторські методичні розробки, бере участь в інноваційній та науково-дослідній діяльності, педагогічній практиці, створює нові зразки педагогічних технологій, методів, прийомів та надає методичну допомогу колегам;

- відрізняється високою культурою поведінки, моральною та добровільною саморегуляцією, займається професійною самоосвітою та самовихованням, є зразком культури людини.

Високий рівень професійно-педагогічної культури характеризує педагога за такими показниками:

- працює професійно, у постійних пошуках творчих шляхів розв'язання освітньо-виховних завдань;

- прагне до самовдосконалення шляхом самоосвіти;

- досягає позитивних результатів у навчально-виховному процесі;

- його творчість спрямована на поліпшення, удосконалення, а не на створення нових зразків педагогічної практики;

- видозмінює свою діяльність відповідно до професійних вимог; самореалізовується як професіонал, а не як представник педагогічної культури.

Характеристика достатнього рівня професійно-педагогічної культури вчителя: володіє відповідними професійними вміннями, знаннями та навичками; розвиває необхідні особистісні риси, проте водночас лише епізодично бере роль у творчому житті навчального закладу; не має на меті займатися науково-дослідницькою діяльністю; часто нехтує аналізом проробленої роботи, що відображається своєю чергою на рівні професійного росту.

Характеристика масового рівня професійно-педагогічної культури вчителя: не володіє потрібними професійними та особистісними рисами; не використовує знання у практичній діяльності; нехтує розвитком творчості, пошуку, прийомів експерименту.

Варто відзначити, що педагогічний процес освітньої установи, дієві способи взаємодії студентів та викладачів, зміст навчання загалом разом складають культурно-освітнє середовище та, як результат, є чинниками становлення особистісної та професійної культури майбутнього вчителя АМ. У просторі освітнього процесу ЗВО доречно запроваджувати та практикувати педагогічні умови формування ППК у студентів.

Однією з перших умов формування професійно-педагогічної культури майбутніх учителів АМ дослідники називають виокремлення та використання навчальних предметів цієї культури як історичне, соціальне і суб'єктивно-орієнтоване явище. У змісті теоретичної підготовки вчителів АМ ця умова відображена низкою дисциплін педагогічного циклу, до якої належать загальні основи педагогіки, педагогічні технології, школознавство тощо.

В. Буряк наголошує, що професійна культура припускає сукупність спеціальних знань і досвіду їх реалізації в професійній діяльності. Її специфічним проявом є «формування професійного типу мислення, що накладає специфічний відбиток на весь спосіб мислення й поведження людини» [7, с. 27].

Друга умова формування професійно-педагогічної культури вчителя АМ – стимулювання майбутніх учителів до розпізнавання цілей, змісту та засобів

професійної діяльності через використання когнітивного контексту в освітньому процесі, призми культурної адаптації до історичного та соціального контексту.

Третя умова формування професійно-педагогічної культури майбутніх учителів АМ – використання інтерактивних форм навчання для забезпечення набуття майбутніми вчителями знань та критичного розуміння практик навчання та підготовки студентів за відповідними культурними моделями та нормами професійної діяльності.

Аналіз сучасних тенденцій розвитку професійної освіти показує, що традиційні методики навчання поступово відходять у минуле і замінюються більш прогресивними. Ці техніки все частіше використовують засоби комп'ютерної техніки через їх особливості. У традиційній системі освіти і навчання основна увага приділяється формуванню змісту та дослідженню раціональних методів навчання та виховання [36].

Погоджуємось з Р. Гуревичем, який зазначає, що інформаційна культура майбутніх вчителів АМ визначається насамперед когнітивним (знання і уявлення про нову інформаційну картину світу), операційно-змістовим (практичні уміння і навички, пов'язані з одержанням, зберіганням, передаванням і обробкою інформації), комунікативним (принципи і правила поведінки особистості в інформаційних і комунікаційних системах) і ціннісно-рефлексивним (життєві установки, оцінки і ставлення до інформаційної галузі) компонентами [12, с. 42].

Низка сучасних освітян і науковців зазначають, що доступ до різноманітної інформації, можливість її активного використання, самостійне створення розробок, вправ, завдань, впровадження саме комп'ютерних технологій у практичну освітню діяльність розширюють інтелектуальні можливості суб'єктів освітнього процесу.

Таким чином, сучасне навчання та виховання активної та самостійної творчої особистості, конкурентоспроможної в умовах інформаційного суспільства вимагає від майбутнього педагога не лише інтерактивних вмінь, а також здатність самостійно здобувати знання, продумано будувати розклад, орієнтуватися у

інформації та готувати себе до застосування цих технологій у майбутній професійній діяльності.

Такий підхід зумовлює організацію педагогічної практики студентів, що сприяє формуванню мотиваційно-емоційного, пізнавального, діяльнісного та регулятивного структурно-критеріальних компонентів інтелектуальної культури майбутнього вчителя [33].

Педагогічна практика – невід’ємна складова формування професійно-педагогічної культури вчителя АМ. Така форма роботи в освітньому процесі студентів забезпечує поєднання теоретичної підготовки майбутніх учителів з їхньою практичною діяльністю у педагогічному закладі.

М. Букач зазначає, що без професійно-педагогічної діяльності не може бути сформована педагогічна культура. Він робить висновки про формування педагогічної культури на основі того, як і в який спосіб вчителі фактично використовують свої знання, навички, вміння для досягнення освітніх цілей. Таким чином, педагогічна культура здійснює прямий вплив на людину, дозволяє навчати та виховувати певні особистісні якості [6].

Відповідно до мети професійної підготовки майбутніх вчителів АМ на сучасному етапі розвитку суспільства можна сформулювати такі завдання педагогічної практики: розвиток індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів АМ; закріплення і збагачення психолого-педагогічних знань у процесі їх використання; формування і розвиток професійних умінь і навичок; вироблення дослідницького підходу до педагогічної діяльності [52].

Практична діяльність студентів у школі повинна ґрунтуватися на професійних знаннях, спиратися на теоретичний фундамент, що сформувався у навчальному закладі.

Проте варто пам’ятати, що успішність формування педагогічної культури майбутнього педагога залежить від того, наскільки в нього сформована готовність до особистісного розвитку, самовдосконалення та підвищення професійного рівня. Психологічна готовність студента до розвитку необхідних для педагога

особистісних якостей являє собою підґрунтя, на якому формується їх педагогічна культура. У процесі формування педагогічної культури варто обов'язково враховувати, що рівень професіоналізму – це результат постійної роботи особистості над собою, її самоосвіти [45]. Саме тому серед основних педагогічних умов формування педагогічної культури майбутнього педагога можна виділити зрілість мотивів вибору професії, належне соціальне середовище, відповідні особистісні властивості.

У наступному підрозділі проаналізуємо структурно-функціональну модель формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови в закладах вищої освіти.

1.3. Структурно-функціональна модель формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови в закладах вищої освіти.

Технологія формування ППК майбутнього вчителя АМ варто починати перш за все з діагностики особистісних якостей студентів та їх відповідності вимогам. Наступним кроком може стати формування теоретичної бази з проблем та положень ППК, що стане передумовою створення програми саморозвитку у студентів її основних компонентів. Виконання вправ із розвитку культури спілкування, морально-етичної, правової, управлінської культури тощо дозволить майбутнім вчителям АМ виробити власний індивідуальний стиль. Обов'язковим пунктом є самоконтроль, самодіагностика та рефлексія набутих професійно-культурних якостей протягом педагогічних практик зокрема.

Для детальнішого розгляду процес формування методичної складової професійної компетентності майбутнього вчителя АМ варто розділити на три етапи: I етап – загальнометодична підготовка; II етап – методична підготовка до роботи в ЗЗСО; III етап – виробнича педагогічна практика.

I етап – загальнометодична підготовка майбутнього вчителя АМ. Вона містить у собі формування у студентів уявлення про методику викладання

іноземних мов, її дослідницький апарат і зв'язок з іншими науками; про цілі, завдання, зміст і засоби навчання ІМ; про систему вправ для формування іншомовної комунікативної компетенції. Засвоюється термінологія з проблеми, визначаються дефініції таких понять, як «знання», «уміння», «навички» та ін., уміння характеризувати зміст навчання, зіставляти принципи, методи та підходи до навчання іноземних мов, розуміти структуру та зміст чинних програм і навчально-методичних комплексів тощо.

II етап – методична підготовка майбутнього вчителя АМ до роботи в ЗСО. На цьому етапі передбачається осягнення методичних основ навчання АМ учнів молодшого, середнього та старшого шкільного віку. Студенти здобувають знання про психофізіологічні та індивідуальні характеристики дітей, цілі, завдання, зміст та принципи навчання. Досліджують питання, пов'язані з формуванням в учнів мовних та мовленнєвих навичок і комунікативних умінь. На цьому етапі виокремлюються особливості формування мовної компетенції (навчання фонетики, граматики, лексики), та мовленнєвої компетенції (навчання аудіювання, говоріння, читання, письма).

Основними формами навчання, які застосовуються у ЗВО для реалізації першого та другого етапів методичної підготовки студентів, є лекція, практичне та лабораторне заняття. Дуже важливим елементом є проведення позааудиторних семінарів, лекцій, майстер-класів, колоквіумів, професійних майстерень, студентських конференцій з проблем методики. Такі форми роботи пробуджують пізнавальний інтерес, мобілізують творчий потенціал майбутнього фахівця, допомагають залучити до самоосвіти та самореалізації в професійній сфері.

III етап формування методичної складової професійної компетентності студента – виробнича педагогічна практика в ЗСО. Вона являє собою з'єднувальним елементом між теорією і практичною діяльністю майбутнього вчителя АМ. Педагогічна практика об'єднує та систематизує всі складові елементи освітньої діяльності – цілі, мотиви, зміст, структуру, методику викладання, функції, результати, контроль і самоконтроль. Саме під час педагогічної практики

майбутній учитель опановує вміння реалізації набутого теоретичного досвіду, що допомагає йому сприймати педагогічну діяльність системно, зважаючи на різні її аспекти, які формують цілісність навчально-виховного процесу [9, с. 174].

Традиційними формами роботи, до яких залучаються майбутні вчителі АМ під час педпрактики, належать такі, як відвідування уроків досвідчених учителів-практиків, спільне відвідування уроків студентів-практикантів, аналіз відвіданих і самоаналіз проведених уроків, підготовка й проведення позакласного виховного заходу іноземною мовою, ведення індивідуального журналу студента-практиканта та інші.

З метою підвищення результативності педагогічної практики в початковій ЗЗСО та розвитку професійної компетентності майбутніх учителів сьогодні використовується низка інноваційних методів. Одним з таких методів є технологія груп професійного взаєморозвитку (*lesson study group technique*), яка була розроблена в Японії і набула широкої популярності серед європейських та американських освітян. Ця технологія передбачає спільну роботу студентів над розробкою плану певного уроку. Потім один зі студентів групи проводить цей урок, а інші спостерігають за ним. Далі відбувається обговорення проведеного уроку в групі, аналіз його позитивних і негативних моментів та пошук шляхів покращення. План уроку коректується з метою вдосконалення і проводиться вже іншим студентом групи в іншому класі. Далі знову проходить обговорення. На завершення відбувається підбиття підсумків роботи групи професійного взаєморозвитку та оцінювання одержаних професійно-методичних здобутків [59].

Окремим пунктом варто виділити етап, пов'язаний з опануванням узагальненим умінням, відбувається протягом основного етапу педагогічної практики, а також у процесі написання кваліфікаційних робіт. Після відвідування й аналізу відкритого уроку і позакласного заходу з іноземної мови, студенти проводять власні уроки і позакласний захід. Дії, які складають узагальнені методичні вміння підготовки, проведення й аналізу уроків і позакласного заходу, виконуються студентом повністю самостійно. Керівник педагогічної практики і

вчитель іноземної мови лише оцінюють рівень сформованості у студентів методичних умінь підготовки, проведення й аналізу залікового уроку і позакласного заходу. На методичних семінарах під час проходження практики студенти виступають із доповідями за темою кваліфікаційних робіт [4].

Відповідно до контекстного підходу майбутні вчителі АМ формують методичні навички в педагогічній та професійній діяльності, а контекст змісту навчання виявляється ототожненим із професійною діяльністю. Це відбувається під час студентської науково-дослідної роботи, педагогічної практики, написання кваліфікаційних робіт. Беручи участь у наукових дослідженнях, працюючи в школі, студенти залишаються з одного боку на позиції тих, хто ще навчається, а з іншого – на творчій позиції, створюючи нові продукти професійної діяльності. Ця діяльність заохочує учнів самостійно досліджувати нові знання для практичного застосування.

Звідси слідує що застосування контекстного підходу створює низку сприятливих можливостей для формування методичної компетентності майбутніх учителів АМ, що передбачає: реалізацію набуття студентами динамічної моделі переходу від просто навчальної діяльності до професійної; оптимальне співвідношення індивідуальних та колективних форм роботи, що забезпечує результативне засвоєння методичних знань, набуття відповідних навичок й умінь; проблемно-пошуковий характер пізнавальної діяльності студентів та широке використання та вирішення на заняттях педагогічних ситуацій.

Як підкреслюють О. Демченко й І. Капуле, у контексті підготовки майбутніх спеціалістів психолого-педагогічного профілю варто робити акцент на розвитку творчих здібностей студентів, їхнього дивергентного мислення, педагогічної інтуїції, здатності нестандартно й швидко вирішувати педагогічні проблеми, схильності до імпровізації, акторських здібностей тощо [13].

Британські дослідники С. Дас, Ю. Дьюхерст, Д. Грей розглядають творчість на двох рівнях: перший рівень притаманний людському мисленню та людській практиці, а другий пов'язаний з винаходами, науковою роботою тощо [57].

Серед педагогічних умов розвитку творчих здібностей студентів під час вивчення освітньої галузі вчителі виділяють:

- створення креативного педагогічного середовища або «мікроклімату позитивних емоцій»;
- використання форм, методів, прийомів і засобів навчання, що сприяють розвитку творчих здібностей студентів (використання інтерактивних методів, технологій, ІКТ, творчих проєктів);
- переважання творчих, науково-дослідницьких завдань, творча спрямованість викладача та його творчий саморозвиток ;
- об'єктивне оцінювання успішності студентів.

В умовах навчання із застосуванням засобів мультимедіа викладачеві має надаватися пріоритет у таких питаннях, як створення пізнавальної, творчої атмосфери в аудиторії, стимулювання інтересу студентів до самостійного отримання знань, підтримка дисципліни, організація спілкування і взаємодії студентів для колективного розв'язання загальних проблем [26].

Серед прикладів завдань творчого характеру, які варто використовувати у процесі формування ППК, можна виділити написання наукових статей або тез (студенти самостійно обирають тему, опрацьовують літературу різних видів, досліджують стан цієї проблеми в педагогічній практиці, формулюють висновки); виконання кваліфікаційних проєктів на бакалаврському рівні зокрема; складання студентами планів-конспектів уроків, оформлення завдань у формі презентацій, складання опорної схеми певної педагогічної технології; розроблення дидактичних матеріалів до обраної теми).

Погоджуємось з І. Баклицьким, який визначає, що розвиток ППК передбачає також розвиток професіоналізму. Формування професіоналізму відбувається за трьома основними напрямками: 1) зміна всієї системи діяльності, її функцій та співвідношення функціональних частин; у ході вироблення відповідних навичок особистість формує педагогічну майстерність та власний стиль діяльності; 2) зміна особистості майбутнього педагога, що виявляється як у зовнішньому вигляді

(мовлення, емоційність, форми спілкування), так і у формуванні елементів професійної свідомості (професійної уваги, пам'яті, мислення і тощо), а також становлення професійного світогляду; 3) зміна відношення до учнів, що виявляється у рівні інформованості, усвідомленні важливості в освітньому процесі, інтересі, взаємодії з ними, розумінні можливостей впливу [2].

Також рекомендується розвивати вміння виділяти та аналізувати різні ситуації, що відбуваються в реальному житті. Варто пропонувати, порівнювати та оцінювати варіанти вирішення поставленого завдання, визначати недоліки та переваги кожного, прогнозувати наслідки дій. Доцільно вчитись збирати інформацію з різних джерел, аналізувати їх надійність, точність і корисність для вирішення конкретних проблем. Чітке та виважене висловлювання думки, обґрунтування власної точки зору та врахування думки інших забезпечить успішну професійну комунікацію [51].

Крім того, перевіряти ефективність формування ППК варто шляхом прийняття до уваги наступних показників: об'єктивних, зокрема продуктивність, обізнаність у дисциплінах, матеріалі, а також суб'єктивних (психологічних, особистісних), до яких входять сприйнятливність людини, її розумові та когнітивні здібності, зрілість мотиваційно-вольових компонентів, зацікавленість у навчанні та успішних результатах праці, психологічна цінність витрачених особистісних ресурсів, ступінь напруженості психічних функцій і процесів, необхідних для досягнення потрібного результату.

О. Пономарьов зі співавторами, зокрема, підкреслюють, що професійна культура педагога вважається системно розвинутою, якщо поєднується з високоякісною фаховою підготовкою студентів він та ненав'язливим особистісним розвитком [38, с. 49–50]. Така допомога може полягати у тому, що викладач навчає їх ставити перед собою достатньо складні й напружені цілі та успішно їх досягати.

Висновки до першого розділу.

У розділі теоретично проаналізовано погляди зарубіжних й українських науковців на процес формування професійно-педагогічної культури майбутніх

вчителів англійської мови, визначено структуру цієї культури, охарактеризовано структурно-функціональну модель формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови в закладах вищої освіти.

З'ясовано, що педагогічна культура – це система норм, ціннісних орієнтацій, практично зреалізованих у процесі культивування людини, що забезпечує умови для саморозвитку й самореалізації особистості в системі освіти та самоосвіти.

Узагальнюючи погляди науковців встановлено, що професійно-педагогічну культуру майбутніх учителів англійської мови слід розуміти як системне утворення, головними структурними компонентами якого є: педагогічні цінності, педагогічна майстерність, психолого-педагогічна та методична підготовка, культура спілкування, комунікативна культура, креативність, творча складова, особистісні якості тощо.

До структурно-функціональної моделі формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови в закладах вищої освіти, на нашу думку, слід віднести загальнометодичну підготовку, методичну підготовку до роботи в ЗЗСО, а також виробничу педагогічну практику. Важливим етапом є і розвиток професіоналізму шляхом суттєвих змін та формування нових навичок у когнітивній, емоційній та практичній сферах життя студента.

Наступний розділ присвячено опису дослідно-експериментальної роботи.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УНІВЕРСИТЕТАХ

2.1. Технологія формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови в університетах.

У вітчизняній та зарубіжній теорії й практиці виховання термін «технологія» з'явився у середині ХХ століття як запозичення із інженерно-технічних дисциплін, що позначає сукупність методів, необхідних для здійснення виробничих процесів, а також як науковий опис способів певного типу і способу виробництва. Останнім часом поняття педагогічна технологія зайняло постійне місце в педагогічному лексиконі. Технічний характер навчального процесу, на думку провідних науковців (М. Кларін, А. Капська, В. Євдокимов, П. Самойленко, С. Сисоєва, П. Підкасистий, І. Прокопенко, Д. Чернілевський), виступає показником його якості, оптимальності, науковості. В умовах неперервної професійної освіти технологізація навчального процесу сприяє підвищенню якості підготовки фахівців нового покоління, більш глибокому використанню наукового потенціалу закладів освіти, ширшому впровадженню інноваційних підходів, сучасних розвивальних засобів, методів, форм навчання у педагогічний процес

Сучасне суспільство розвивається на основі інноваційного підходу до багатьох сфер життєдіяльності. Проте без проведення відповідних реформ ці норми не матимуть практичної реалізації.

Наукове обґрунтування щодо їхнього впровадження та реалізації потребує професіоналізму, спеціальних знань та навичок. Підкреслимо, що за Г. Клімовою «... специфічність інновацій у вищій освіті пов'язана з тим, що вони, по-перше, завжди містять нове вирішення актуальної проблеми в галузі вищої школи; по-друге, їхнє використання приводить до якісно нових результатів освітньої

діяльності, по-третє, їхнє впровадження викликає якісні зміни інших компонентів єдиної системи вищої освіти» [21, с. 46].

Цікавим є погляд сучасних науковців на розуміння інновації в освіті як: процес створення, поширення й використання нових засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розв'язувались по-іншому; результат творчого пошуку оригінальних нестандартних розв'язань для різноманітних педагогічних проблем; актуальні, значущі й системні новоутворення, які виникають на основі різноманітних ініціатив і нововведень, що стають перспективними в контексті еволюції освіти й позитивно впливають на її розвиток; продукти інноваційної освітньої діяльності, які характеризуються процесами створення та використання нового засобу (нововведення) в галузі педагогіки та наукових досліджень; різні нововведення в діяльності навчально-виховних закладів, у здійсненні освітнього процесу [20, с. 111].

Наприклад, Л. Ващенко відзначає, що інновація – це комплексний, цілеспрямований процес створення, розповсюдження і використання новації [8].

Потреба в розробці педагогічних технологій виникла у зв'язку з необхідністю управління педагогічним процесом. Аби її реалізація стала можливою варто застосовувати системний підхід, за допомогою якого можливо порівняти різноманітні педагогічні вміння, перевірити їх ефективність.

М. Дичківська зазначає, що процес становлення нової педагогічної технології охоплює такі етапи: виникнення суспільної потреби, фундаментальні дослідження в галузі психології прикладні психолого-педагогічні дослідження, розробка нових технологій, зображення новостворених технологій у навчально-програмній та навчально-методичній документації [14].

Освітні концепції та системи педагогічних поглядів зумовили схожість понять «освітня технологія», «педагогічна технологія» та «технологія навчання (виховання, управління), проте кожна з них виокремлює свою власну систему цілей, завдань та змісту.

Освітня технологія відображає загальну стратегію розвитку освіти як єдиного освітнього простору. Метою освітніх технологій є вирішення стратегічних проектних і системних завдань, серед яких проєкції розвитку освіти, планування цілей, результатів, основних етапів, методів, організаційних форм освітнього процесу. Такими освітніми технологіями виступають концепції освіти, освітні закони та системи. Наприклад, у сучасній Україні такими освітніми технологіями є гуманістична концепція освіти, Закон України «Про освіту», система навчання впродовж життя (дошкільний рівень, шкільний, період навчання у ЗВО тощо).

Педагогічна технологія зображає тактику реалізації освітніх технологій в освітньому процесі за певних умов. Педагогічні технології поєднують та виражають загальні риси та закономірності освітнього процесу незалежно від конкретного предмета, що викладається. Кожна конкретна педагогічна технологія відображає модель освітнього та управлінського процесів у навчальному закладі, інтегруючи їх зміст, форми і засоби. Сюди також входять технічні навички, які використовуються в інших галузях науки і практики, нових інформаційних технологіях, промисловості, поліграфії, охороні здоров'я.

Технологія навчання (виховання, управління). Цей тип технології моделює конкретні матеріали (концепції), що вивчаються в рамках навчальних предметів. Багато в чому вона близька до окремо методики. Педагогічна технологія включає зміст, форми і методи навчання [14].

Технологію формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів АМ в лінгвістичному університеті нами узагальнено на рис. 2.1.

Пояснимо кожний технологічний блок. Розроблена нами педагогічна технологія орієнтована на здобувачів бакалаврського рівня освіти, адже передбачає поєднання принципів дидактики, науковості, відповідність віковим особливостям. Створення «ситуацій успіху», розвиток критичного мислення та доцільне використання методів дозволить виховувати ціннісні засади ППК у студентів першого бакалаврського рівня, дозволить успішно пройти педагогічну практику в ЗЗСО та сформувати уявлення про власний стиль викладання.

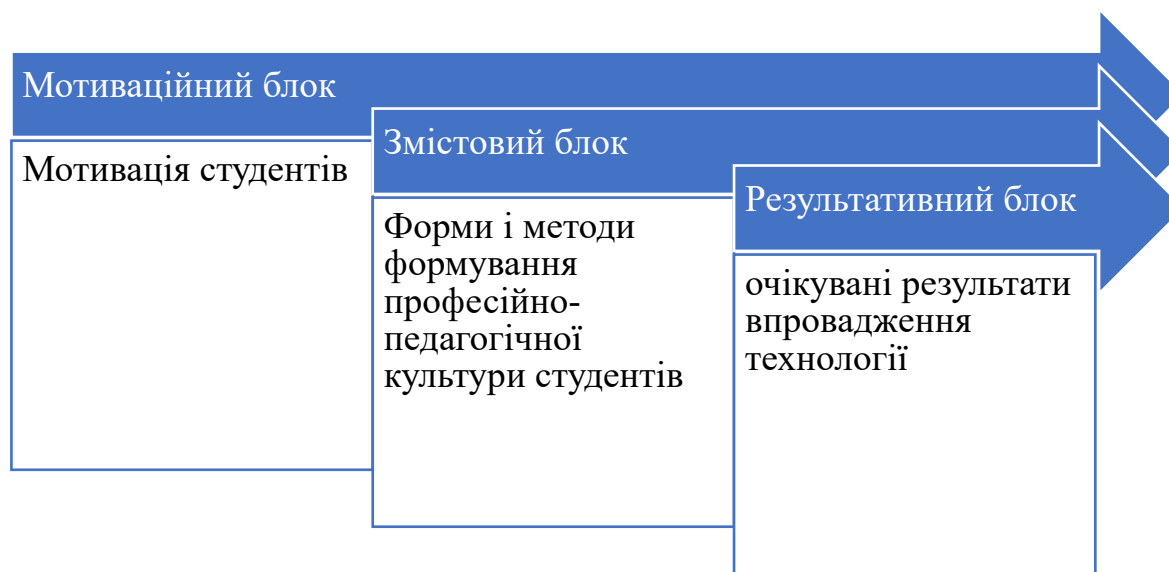


Рис 2.1 Технологічні блоки формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови в лінгвістичному університеті.

За принципами аксіологічного підходу, як зазначає Ю. Соловйов, А. Ярошенко та О. Кучерявий педагогу варто орієнтуватись на загальнолюдські, національні й професійні цінності, ціннісну спрямованість у педагогічній діяльності [46; 55; 29].

З нашої точки зору формування педагогічної культури майбутнього вчителя англійської мови доречно починати з вивчення його мотивації до майбутньої діяльності. Аби стимулювати студентів до успішного навчання, варто перш за все створити умови психологічного комфорту, допомогти у визначенні власного я, самореалізації, виховати потрібні якості, серед яких наполегливість, старанність, гнучкість тощо. Таким чином доречно і розвивати індивідуальні пізнавальні особливості кожного студента, визначити його тип нервової системи, темпераменту, тип пам'яті, сприйняття тощо. У цьому може допомогти складання психолого-педагогічної характеристики студента, а також психолого-педагогічної характеристики групи, що дає змогу оцінити потенціал, можливості та подальше визначення методів і прийомів роботи. Варто розкривати індивідуальні особливості кожного студента та враховувати індивідуальну вибірковість до змісту, вигляду та форми навчального матеріалу. Заохочення може здійснюватися також шляхом

демонстрації практичного застосування отриманих знань, їх активного застосування у проектних роботах, групових завданнях та у випадку обговорень та дискусій з конкретизацією уваги на окремому індивідуальному судженню кожного студента.

Зокрема, за визначенням Н. Іванової, мотивація постає багатофункційним визначним елементом окремих дій і поведінки особистості, але насамперед такою, що спонукає й регулює діяльність. Дослідниця вважає, що мотивація майбутніх фахівців до професійної діяльності – це процес формування мотивів, залежно від інтелектуальних й індивідуально-психологічних особливостей та впливу чинників (зовнішніх і внутрішніх, позитивних і негативних), які активізують, регулюють і спрямовують поведінку на сумлінне та якісне виконання професійних завдань. Формування й розвиток мотивації до професійної діяльності повинні спонукати до діяльності, зумовлювати її конструктивну організацію, регуляцію та корекцію [19].

Серед основних функцій мотивації особистості до професійної діяльності варто виокремлювати такі: спонукальна – актуалізує наміри особистості виконувати конкретний вид діяльності та активізує певну поведінку щодо її реалізації; організаційна – виділення варіантів дій для реалізації поточних мотивів і досягнення професійних цілей; регуляторна – визначає бажану поведінку, активізує та контролює певні дії, необхідні для задоволення потреб і реалізації актуальних мотивів; корегувальна – забезпечує оптимальність дій та, при необхідності, їх корекцію в залежності від важливості мотивів фахівця.

Зокрема А. Реан, розподіляє мотиви на зовнішні та внутрішні. Зовнішні мотиви передбачають потреби людини, такі, як матеріальні блага, престиж вибраної професії, повага. Зовнішній мотив буває позитивним та негативним. Позитивний мотив передбачає постійне досягнення успіху, тобто мотивацію на успіх; негативний – зосередження людини на негативах, невдачах, покараннях, тобто мотивацію на невдачу [40].

Внутрішні мотиви прогнозують професійну діяльність, яка має основне значення для особистості. До внутрішніх мотивів, як стверджувала Н. Басова, зараховують процесуальні, результативні й мотиви саморозвитку, які виходять на

самоосвіту та самовдосконалення [3]. Ми погоджуємося з дослідницею, що внутрішня мотивація стає результатом життєвого досвіду людини, вона, зазвичай, є стабільним утворенням, яке виявляється в різноманітних ситуаціях.

Освітня діяльність ЗВО повинна бути спрямована на формування й збагачення мотивів до майбутньої професійної діяльності та інтеграцію теоретичної підготовки й практичної діяльності. У разі фахової зорієнтованості всіх дисциплін, доцільної організації навчальної й виробничої практики, налагодження оптимальних взаємин між викладачами й студентами, високорівневої підготовки кваліфікаційних робіт різних рівнів, турботи про психологічну безпеку та свободу особистості, організації продуктивної науково-дослідницької діяльності студентів можна розвинути мотивацію до професійної діяльності та творчої активності [16].

З метою підвищення мотивації майбутніх учителів іноземної мови до професійної діяльності при зверненні до освітньої галузі професійного спрямування проводились групові та індивідуальні бесіди з елементами переконання та стимулювання, аби сформувати навчальні потреби студентів. Пробудження творчої волі у професійній діяльності має вагомий вплив на спрямованість професійних цінностей студентів.

Наступним етапом стає розроблення форм і методів формування ППК студентів. Проте перед тим варто зазначити, що більшість завдань повинні відповідати принципу суб'єктивності освіти, тобто навчальний матеріал має дозволити розкрити особистий досвід учнів та додати його до процесу структурування, інтегрування, узагальнення набутих знань та навичок. Проте таку практику необхідно постійно узгоджувати з науковим змістом. До того ж активне стимулювання студентів до самооцінної діяльності дозволяє розкрити можливості самоосвіти, саморозвитку та самовираження кожного студента в процесі навчання.

У процесі самоосвіти зокрема людина створює своєрідний «самовнесок» в свій особистісний розвиток. Професійна самоосвіта дозволяє розвинути креативність, творчі здібності, виявити здібності та обдарованість. Креативність же

зі свого боку означає комплекс індивідуальних і оригінальних особливостей вчителя, які сприяють самостійному висуненню проблеми, генеруванню достатньої кількості особливих оригінальних ідей і їх нешаблонному рішенню. Безперервна самоосвіта та здатність до креативного мислення створюють педагога як гармонійно розвиненого суб'єкта та впливають на формування іміджу сучасного прогресивного вчителя та його індивідуального стилю [1].

У сучасних реаліях також важливо зазначити, що професіоналізм сучасного вчителя полягає не лише в знанні предмета та методиці його викладання, а також варто слідкувати за останніми тенденціями передових технологій, орієнтуватись в різних сферах суспільного життя, наукових дисциплінах та будувати зв'язки між ними. Саме тому студентам було подано додаткові завдання для самоопрацювання, а також посилання на матеріали, що можуть стати в пригоді при підготовці до різних видів роботи.

Сьогодні роль учителя зумовлює створення умов, що дають можливість самостійно здобувати знання завдяки розвитку та спричиненню особистісної активності навчання учня. Учитель повинен бути провідником, фасилітатором, котрий сприяє розвитку своїх учнів [22].

Крім того, важливою складовою нашої розробки педагогічної технології є можливість вибору у виконанні завдань. Так під час проведення проєктних робіт, студентам надається список орієнтовних тем, а також дозволяється самостійно розробити тему, попередньо узгодивши її з викладачем. Так, зокрема, на практичному занятті АМ під час педагогічної практики студентам академічної групи було запропоновано обрати тему свого виступу серед наступних:

1. The best ways to look for a job
2. How to handle the interview successfully
3. Online work VS offline work
4. The tips on getting along with the colleagues
5. How to ask about a pay rise and promotion
6. The ways to organise your working schedule

7. My childhood dream job

8. My perfect business plan

Також, вибірково стало візуальне оформлення власних думок та ідей. Більшість студентів створювали презентації та постери до виступів, що дозволило потренувати та розвинути навички, передбачені ІКТ, що сприяють формуванню логічного та творчого мислення, розвитку інформаційної культури. Відповідальне ставлення до поставленого завдання зумовило успішне оцінювання, що підвищило рівень мотивації. Зразок оформлення проєктних робіт можна проглянути нижче (див рис. 2.2).



Рис. 2.2 Зразки оформлення проєктних робіт студентів

Таким чином студенти мали змогу використати набуті знання на практиці, проглянути додаткові матеріали і водночас проявити креативність та інтерес до майбутнього шляху педагога.

Під час практичних занять (ПЗ) студенти активно залучені в обговорення, що дозволяє їм з опорою на поданий матеріал викласти власну думку, погодитись чи спростувати її. Зокрема, на поданому нижче фрагменті практичного заняття з англійської мови було проведено перегляд відео “How To Ask For A Raise, According to a CEO”, що водночас розвиває загальну обізнаність у сфері


професійно-ділового спілкування і відносин. Для коректного і зв'язного висловлення думок подано таблицю виразів та вставних слів, що стануть в пригоді у разі виражають погодження або протиріччя з висловленими ідеями та зауваженнями (див табл. 2.1).

Компетентність у спілкуванні складає не лише основу ППК, а й є основною одиницею успішної соціалізації. Здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з оточуючими забезпечує швидкий кар'єрний ріст і комфортне перебування у будь-якому колективі, педагогічному зокрема.

Таблиця 2.1

Фрагмент плану-конспекту ПЗ з АМ для студентів ІІІ-го курсу

<p>Етап 5. Перегляд відео. Дотекстовий етап перегляду відео. Мета: продовжувати формувати вміння аудіювання. Приєм 1. Відповіді на запитання вчителя Приєм 2: Слухання пояснень викладача</p>	<p>T: Now we will watch the video “How To Ask For A Raise, According to a CEO”, but before this share your experience or thought concerning why it is so scary to negotiate about promotion, perks, awards and bonuses. What can be the roots and reasons for the negative consequences? T: The table below can help you while expressing your opinion and personal attitude.</p>
--	--

	To express your opinion	To express your agreement	To express your disagreement
<p>Етап 6. Текстовий етап перегляду відео.</p> <p>Приєм 1. Перегляд відео.</p> <p>Етап 7. Післятекстовий етап перегляду відео.</p> <p>Приєм 1. Заповнення таблиці</p>	<p>In my opinion ... To my mind ... As far as I am concerned ... Speaking personally, ... From my point of view ... As for me / As to me ... My view / opinion / belief / impression is that ... I would say that ... It seems to me that ... I have no doubt that ... I am sure / I am certain that I think / consider / believe / suppose / assume that ... I guess that ... It goes without saying that</p>	<p>I agree with ... that... I share his / her view that... He / she is quite right / absolutely right, saying that... He / she may be right, asserting that... I have come to the same conclusion... I hold the same opinion that... I am of one mind / of the same mind on that question. I am at one with him / her on that point.</p>	<p>I don't agree that ... I disagree ... I don't think so, because ... She / he is wrong, saying... I think o t h e r w i s e , because... I don't think that's quite right to ... I don't agree with what he / she says on ... I take a different view on ... I don't share his / her view on ... On the contrary...</p>
		<p>T: While watching the video take notes on the tips listed in the video to be prepared to discuss this topic.</p> <p>(https://www.youtube.com/watch?v=3g2aOXg7YP0)</p> <p>T: Great! Now explain all of the tips and hints presented on the slide. What should we do while having an outgoing conversation with our boss?</p>	

Розроблений фрагмент ПЗ є доцільним прикладом балансу між виховною, розвивальною та практичною цілями заняття. Тут застосовано новітні способи комунікації у вигляді перегляду промови фахівця у сфері кар'єрного зростання, виставлено умови для активного обговорення почутого та заслухання думок охочих.

Створити атмосферу зацікавленості кожного студента у роботі та їх стимулювання до висловлювань, а також облаштування педагогічних ситуацій

спілкування, де варто виявляти ініціативність та самостійність дотримати при укладанні та проведенні позааудиторного виховного заходу, що також є прямо дотичним до розвитку комунікативної компетентності.

Тема заходу: **Мистецтво “small talk”**

Виховна мета: виховати у студентів повагу до співрозмовників, розвинути їхню педагогічну культуру спілкування

Форма організації: бесіда з елементами дискусії.

Обладнання: презентація за темою заходу, відео: «Memorable Monologue: Small Talk», «How To Never Run Out Of Things To Say In Conversation»

Актуальність: Подана тема є актуальною, адже має практичне застосування в особистому, професійному та академічному житті студентів.

Підготовчий етап: Було проведено бесіду з куратором групи СОа14-20, виявлено інтереси, потреби та можливості студентів. Визначено також рівень активу студентів з проведення та підготовки заходу і пізніше доручено виконання окремих завдань. Певний час зайняв підбір матеріалів, складання сценарію, а також налаштування обладнання.

Зміст заходу

Вступна частина

В: Добрий ранок, студенти! Рада бачити усіх вас на нашій невеликій годині спілкування. Я сподіваюсь Ви в гарному настрою і готові весело та продуктивно провести час.

В: Для початку зверніть, будь ласка, увагу на тестове запитання на екрані. Як Ви вважаєте, яке сьогодні свято?

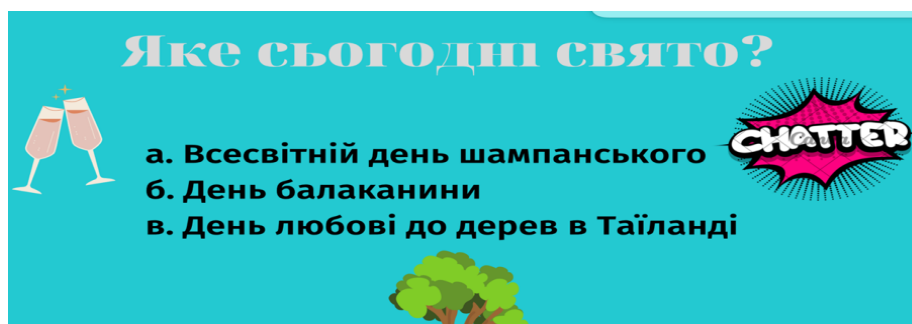


Рис. 2.3 Слайд з презентації, розробленої до проведення виховного заходу

В: Так, чудова відповідь! Насправді, всі 3 варіанти є правильними, але звернемо ми особливу увагу лише на середній варіант. Тобто сьогодні у світі відзначають День балаканини. Чи чули ви раніше за таке свято? Як вважаєте, чи можна назвати його потрібним?

В: Насправді будь-яка розмова – це мистецтво. Аби опанувати це, знадобиться чимало часу, а головне – зусиль. Як правильно почати розмову з незнайомцем і налагодити контакт за 3 хвилини? Для цього нам обов’язково знадобляться навички “small talk”.

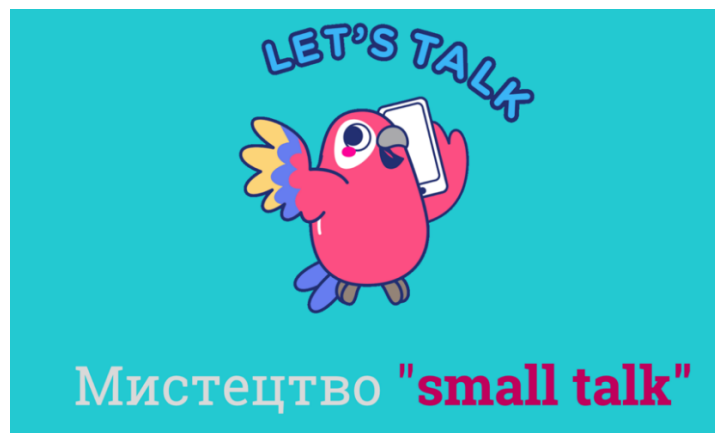


Рис. 2.4 Слайд з презентації, розробленої до проведення виховного заходу

В: Що ми можемо розуміти під виразом “small talk”? Коли зазвичай такий тип розмови доречний і вживається?

Основна частина

В: Феномен small talk (коротка розмова) у 1923 році вперше застосував Броніслав Малиновський, який досліджував практичну комунікацію.

Він стверджував, що комунікація – це вираження людської природи, прагнення до соціальності.

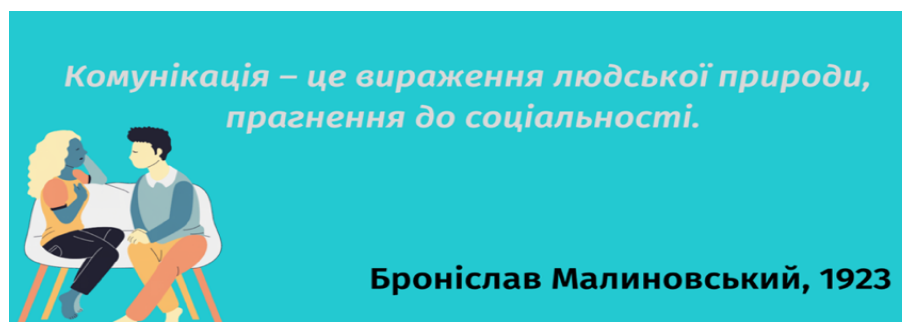


Рис. 2.5 Слайд з презентації, розробленої до проведення виховного заходу

В: Чимало людей називають small talk «розмовою ні про що». Однак цей підхід не є коректним, переконана доктор політичних наук, професор НТУУ КПІ Лідія Смола. «Small talk можна трактувати як розмову заради комунікації. Це розмова заради налагодження комунікаційних каналів. Тому small talk дозволяє зрозуміти та налагодити якусь спільність між людьми, допомагає людині зрозуміти, хто перед нею стоїть.» – переконана вона.

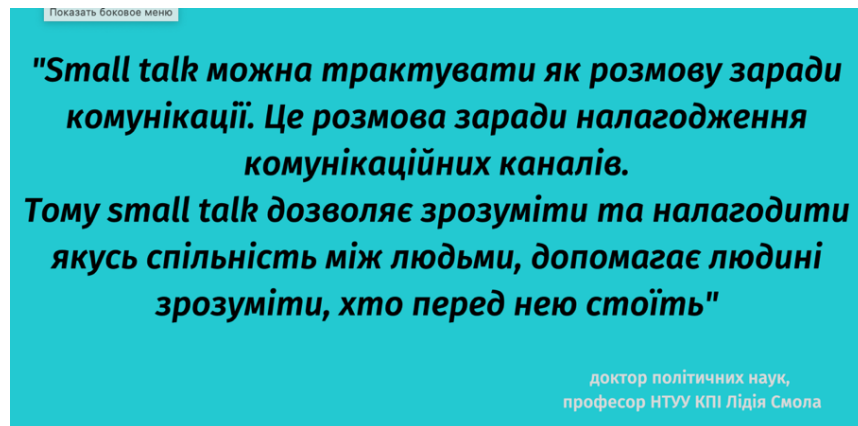


Рис 2.6 Слайд з презентації, розробленої до проведення виховного заходу

В: Коротка розмова демонструє рівень готовності людини комунікувати, сприймати іншу людину, а також показує зацікавленість співрозмовником. Відтак сприймання small talk, як розмови для заповнення простору, недоречно, оскільки не включає людину в сам процес спілкування. Незважаючи на всі гаджети та технології, людина живе в певному соціальному ритуалі. В сучасній мові такі ритуали називають small talk, що допомагають відтворити певне враження про себе і сформувані певний інтерес один до одного.

В: Як ви вважаєте, чи існують певні особливості у традиції small talk у різних країнах світу?

В: Цей принцип спілкування настільки поширений у США, що ви не повинні дивуватися, якщо з вами заговорить абсолютно незнайома людина. Це може бути не тільки колега по роботі або таксист, але і касир в магазині. На сьогодні, цей культурний елемент прийшов до нас, тому що короткі розмови — це чудовий спосіб знайти нових людей, навчитися спілкуватися з діловими партнерами або просто поговорити, коли хочеться (інтроверти цього не розуміють). Короткі

розмови тривають в середньому 3-5 хвилин перед початком ділової зустрічі або повномасштабного спілкування з людьми. Звичайно, Ви можете продовжувати розмову, у вас вже є підґрунтя для початку.

В: А зараз настав час переглянути відеостендап від популярної американської телеведучої Ellen. Намагайтесь виділити незручні ситуації, які траплялися з нею під час коротких розмов і як Еллен справлялась з ними.

Відео «Memorable Monologue: Small Talk».

В: Зазвичай, коли американці запитують «Як ти?» це не означає, що ми повинні відразу розповісти їм про погані дороги чи особисті проблеми. Легкі розмови можуть бути різними. Ви можете спілкуватися на теми, пов'язані з роботою чи іграми. Коротка розмова починається з привітання – як способу налагодити короткий обмін. Взагалі, у світській розмові потрібно говорити про щось особисте – ви прочитали певну книгу/подивилися фільм/відвідали виставку. Однак важливо дотримуватися меж і не переходити їх. Говорити про занадто особисті речі неприйнятно. Для американців, наприклад, ці теми включають гроші, інтимність і релігію. Іноді в цей список входить політика.

В: А як вважаєте ви, які теми є прийнятними у спілкуванні з незнайомцями?



Рис. 2.7. Слайд з презентації, розробленої до проведення виховного заходу

С1 (приблизна відповідь):

1. Погода. Якою б банальною не здавалася ця тема, вона є універсальним вибором для початку розмови. Звичайно, ніхто не хоче відповідати на особисті питання, але можна розповісти про те, який сьогодні був дощ, або як довелося відкопувати машину зі снігу. Почніть з погоди - а потім перейдіть на іншу тему.

2. Розваги. Можна запитати: «Що ти любиш робити?», «Яке ваше улюблене кафе поблизу?», «Чи були Ви останнім часом у кінотеатрі?», «Який новий фільм вам сподобався?».

3. Ситуативні новини. Освічені люди цікавляться світом і своїм містом і слідкують хоча б за основними новинами. Цікаві речі можна використовувати для світської бесіди. «А ви знали, що сьогодні в нашому місті свято млинців?» та «Чи подобається Вам новорічна ялинка цього року?».

4. Подорожі. Ви можете почати короткі розмови з попутниками в аеропорту або в поїзді про свою поїздку. Це чудовий спосіб отримати інформацію про цікаві місця від місцевих жителів під час подорожі або поділитися власними враженнями, перебуваючи вдома.

5. Робота. На вечірці, в супермаркеті чи на екскурсії – це чудовий спосіб розпочати розмову. Часто розмова може починатися зі слів: «Привіт, Ви дизайнер?» або «Ви повернулися з роботи?» «Як пройшов Ваш день?».

В: А як щодо тем, які варто уникати? Хоч *small talk* — це апріорі втручання в особистий простір, та деякі теми справді недоречні. Старайтеся зав'язувати розмову з нейтральних реплік, не використовувати чутливі теми. Ваша ціль — сподобатися, ненав'язливо захопити увагу, а не спровокувати людину на гнів чи пробудити неприємні почуття.



Рис. 2.8. Слайд з презентації, розробленої до проведення виховного заходу

C2 (приблизна відповідь): Які теми зачіпати не варто:

1. Гроші. «Доброго дня, давно не бачилися, скільки ви заробляєте на рік?». Для когось це просте питання, а для когось занадто особисте.

2. Політика Це може сприйматися як нормальне явище в Україні, але є неприйнятним у більшості країн світу. Крім того, голосування за різні партії та президентів може швидко створити напруженість.

3. Питання щодо віку/статі/зовнішнього вигляду. Це дуже чутливі теми і такі питання можуть викликати скоріше розгубленість, ніж бажання розпочати розмову. Те ж саме можна сказати і про дітей. Якщо людина з дитиною, не намагайтеся поставити її в незручне становище горою запитань на кшталт "Скільки тобі років?" або "Як звати твою маму?".

4. Релігія. Неправильно поставлені питання можуть поставити в глухий кут як атеїстів, так і християн. Поважати різні віросповідання або їх відсутність, обговорювати їх з близькими та тими, хто толерантно ставиться до таких розмов.

В: А як впоратись з незручними паузами нам допоможе розібратись наступне відео. Будьте уважні під час перегляду та занотуйте основні поради. Як ви вважаєте, якими способами можна підтримувати вдалу розмову?

Відео «How To Never Run Out Of Things To Say In Conversation»

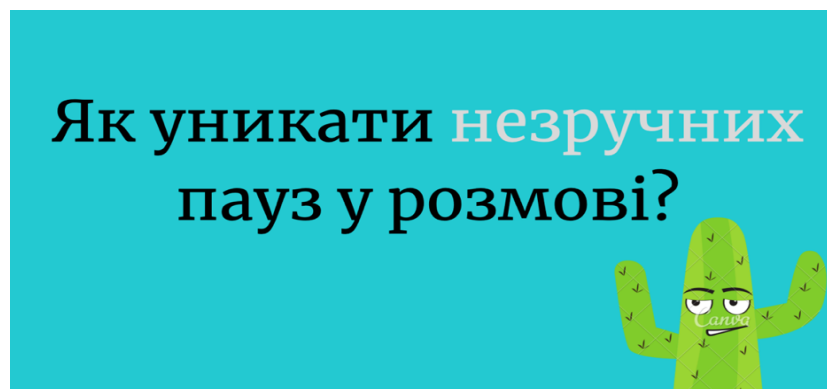


Рис. 2.9 Слайд з презентації, розробленої до проведення виховного заходу

В: Як же все-таки «смол-точити» правильно? Звернімо увагу на наступні поради і обговоримо їх доцільність.

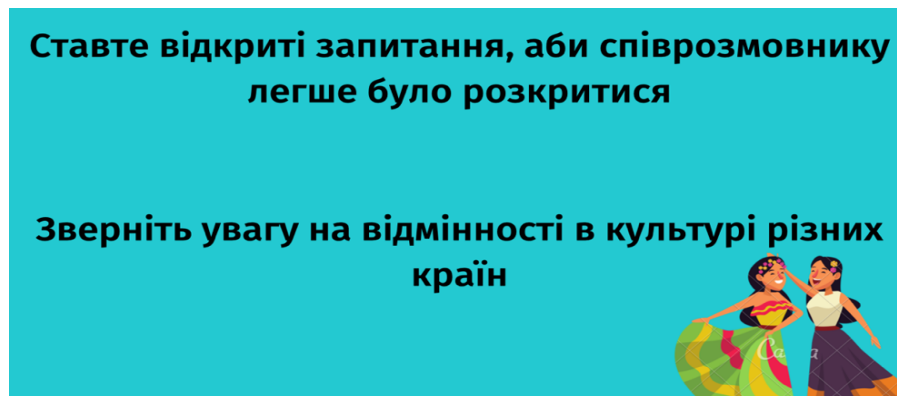


Рис. 2.10 Слайд з презентації, розробленої до проведення виховного заходу

С3 (приблизна відповідь): Ставте відкриті запитання, аби співрозмовнику легше було розкритися.

Недостатньо запитати: "Чи гарна сьогодні погода?" і співрозмовник просто відповідь: "Так". Якщо ви це зробите, вони не знатимуть, як продовжити, і світська бесіда не вдасться і супроводжуватиметься мовчанням. Якщо ви починаєте зі слів "Як сьогодні погода?" або "Як погода в Україні, давно вже не було так тепло", у вас більше можливостей достукатися до думок співрозмовника.

Зверніть увагу на відмінності в культурі різних країн

Особливо, коли йдеться про гумор, не варто починати з жартів чи висловлювань, які можуть бути сприйняті як образливі, наприклад, "польський, німецький, український". Також можуть бути відмінності в тематиці. Наприклад, у Туреччині прийнято відкрито говорити про здоров'я та будь-які "хвороби", тоді як в Україні це може бути неправильно витлумачено як погана поведінка.

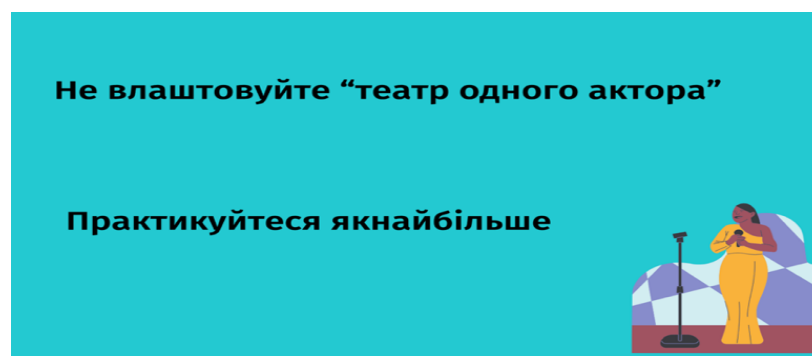


Рис. 2.11 Слайд з презентації, розробленої до проведення виховного заходу

С4 (приблизна відповідь):

Не влаштовуйте “театр одного актора”

Навіть якщо ви супер-екстраверт і любите поговорити, пам'ятайте, що розмова - це ще й вміння слухати. У світській бесіді особливо важливо, щоб у ній брали участь обидва співрозмовники. Якщо одна людина говорить безперервно, інша просто не захоче йти на контакт наступного разу.

Практикуйтеся якнайбільше

Small talk – це вміння. Не падайте духом, якщо після невдачі Ваші перші спроби часто будуть незграбними або недоречними. Спробуйте на заправці, в кафе, в черзі, в автобусі. Плануйте теми та можливі запитання і з часом ви зможете почати розмову на 100% природно, без страху, вагань та незручностей. Співрозмовник відчує Ваш настрій.

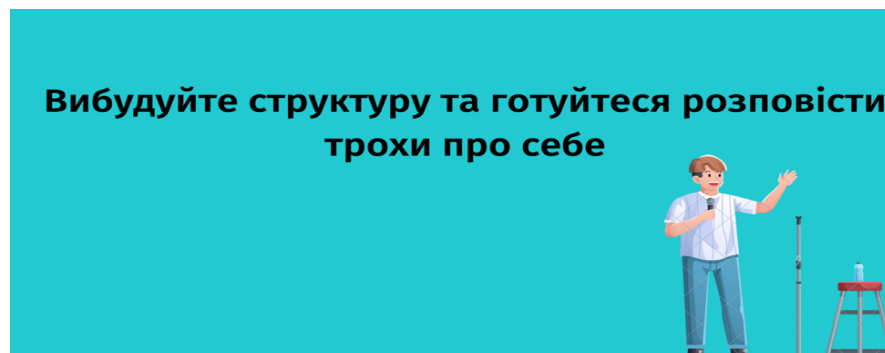


Рис 2.12 Слайд з презентації, розробленої до проведення виховного заходу

C5 (приблизна відповідь):

Вибудуйте структуру та готуйтеся розповісти трохи про себе

Почніть з привітання і намагайтеся бути доброзичливими, але не нав'язливими. Ваше перше запитання має підштовхнути їх до відповіді. Якщо Ви попросите про послугу або про те, як пройти до певного місця, більшість людей не відвернеться.

Після короткої розмови часто логічно запитати, хто Ви і чим займаєтеся. Відповідь варто підготувати і мати на увазі для кожної ситуації. Подумайте, що найкраще характеризує Вас і, за необхідності, тримайте під рукою кілька візитних карток.

Для багатьох професіоналів сфери послуг світська бесіда – це спосіб швидко презентувати себе, запам'ятатися та знайти клієнтів і партнерів. Це також

підтверджує, хто є співрозмовником. Водночас не варто ставити особистих питань, адже Small Talk - це невимушена і проста тема для розмови.

Користь від Small Talk не менша, ніж від авокадо на сніданок. Тож ця звичка стане такою ж необхідною і простою, як і здоровий спосіб життя. Проте, здорове та цікаве спілкування як ніколи важливе для нас. У короткій розмові абсолютно нічого втрачати, але можна багато чого здобути. Практикуйтеся, будуйте мости з незнайомими людьми і ваша приязність принесе вам користь і нових друзів.

В: Наступне наше завдання – це тест на те, наскільки ви вмієте підтримати розмову. Хто у нас буде волонтером? Хто хоче дізнатись про себе трохи нового?

Заклучна частина

В: Пригадаймо всі ключові моменти нашої бесіди сьогодні? Які поради можуть нам допомогти підтримати вдалу розмову?

С6: *(приблизна відповідь):* Як правило, small talk починається з ввічливості і приводить людей до спільності інтересів, цінностей та бачень. Важливо усвідомити, що розмови з незнайомцями – це не страшно. Водночас трихвилинна розмова може відкрити великі можливості для майбутнього. Ніколи не знаєш, що може стати початком розмови – привітання в ліфті, ввічлива розмова на тематичній вечірці чи ділова зустріч. Відмітимо, що правильна світська бесіда може полегшити ситуацію, допомогти Вам швидко адаптуватися в новій компанії, а також згладити будь-яку незручність і налагодити необхідні зв'язки.

Короткі розмови з незнайомцями – це також чудова можливість показати себе. Головне – бути щирим і не переходити межу.

В: Дякую за вашу участь та активність сьогодні! Бажаю вам приємних розмов та найприємніших несподіваних знайомств!

Розроблений план виховного заходу з формування навичок етичного спілкування демонструє прийоми і підходи, що формують мотивацію до навчання, саморефлексії та самоосвіти. Нами було продемонстровано як доцільно створити на занятті комфортне середовище для обговорень та висловлення думок. Варто зауважити, що переважна більшість обладнання представлена саме

англійською мовою, що дає змогу продемонструвати свої практичні знання без необхідності та стресовості оцінювання. Виховний захід оформлений у формі бесіди з елементами дискусії, містить обговорення, опитування, тест множинного вибору, перегляд відео з подальшим обговоренням. Всі ці прийоми вважаються доцільними при вихованні у студентів поваги до співрозмовника, тобто мета заходу була досягнута.

Ефективність розробленої нами педагогічної технології може бути забезпечена створенням умов для самовираження та саморозвитку студентів. Сучасні учасники освітнього процесу є особистостями, що самостійно вирішують долю свого майбутнього професійного розвитку, обирають вид праці. Аби випускники ЗВО стали успішними, варто розглядати умови їх професійної мобільності, розвитку високої компетентності, низку особистісних якостей, необхідних для набуття доречних соціальних зв'язків.

Метою нашої педагогічної технології є орієнтація на індивідуальні пізнавальні здібності студентів, їх самовизначення, самореалізація, світоглядні уявлення. Кожен з них є індивідуальністю з власною самоцінністю, також визначається як суб'єкт освітнього процесу. Професійне становлення особистості визначається водночас і набутим нею досвідом, навчальним середовищем та мотивацією. За таких умов можна гарантувати гармонійне формування і всебічний розвиток студентів, повне розкриття їх творчих сил, формування критичного мислення, набуття індивідуального стилю.

Зокрема, навчальний матеріал повинен бути викладений з врахування особливостей сприйняття більшості студентів, має бути спрямований на структурування, узагальнення, введений в практичне застосування. Стимулювання відбувається внаслідок заохочення до саморозвитку та самоосвіти, а також за умови справедливого оцінювання не лише результатів робіт, а й докладених зусиль, процесу підготовки тощо. За таких умов, на нашу думку, студенти демонструватимуть високий рівень вмотивованості, одержуватимуть високу успішність та розвиватимуть соціальні стосунки взаємодії один з одним.

Таким чином, беручи до уваги все вище сказане, варто зауважити, що поняття «педагогічної технології» є структурованим планом дій для розвитку та виховання певних особистісних та професійних якостей у студентів, що сприятимуть мотивації та саморефлексії. Розроблена нами технологія передбачає вибіркові методи та прийоми, розробки завдань, підбір тем, що очікувано виявляться ефективними у досягненні поставленої нами мети. Основний фокус спрямовано саме на орієнтацію на особистість та індивідуальність кожного учасника освітнього процесу, зокрема студентів, що, на нашу думку, повинно забезпечити продуктивний двобічний процес з врахуванням емпатії та довіри.

Аналіз експериментальних заходів та висновки наведені в наступному підрозділі.

2.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження.

На початку педагогічної практики у першому семестрі 2022–2023 н. р. серед студентів академічної групи СОа14-20 було проведено анкетування на рівень соціалізації у освітньому процесі та визначено основні характеристики та тенденції сприйняття студентами матеріалу.

Методи дослідження: емпіричні: спостереження, опитування, тести множинного вибору на онлайн-платформі Wordwall для визначення мотивації і сприйняття студентами матеріалу, інтерв'ю зі студентами з метою встановлення динаміки у відношенні опитуваних; методи математичної статистики для унаочнення результатів.

Опитування проводилось на базі інтернет-месенджеру Telegram, де опитувані мали змогу в інтерактивній формі вибрати свої варіанти, а також запропонувати власні. Така форма проведення є доволі комфортною і дозволила оцінити результати анкетування. В опитуванні взяло участь 15 учасників академічної групи.

Так, було визначено, що абсолютна більшість академічної групи вважає, що освіта є надзвичайно важливою в житті, що демонструє основний мотив навчання. Також, було наголошено на передумовах вступу до ЗВО (див. Рис. 2.13).

Так на діаграмі помітно, що найбільш релевантним мотивом студентів щодо вступу до ЗВО є розуміння потреб держави у висококваліфікованих вчителів англійської мови (АМ) та важливість їхньої ролі у будівництві успішної економіки нашої країни. Наступним, за кількістю визначень, відзначено розширення кругозору, тобто набуття знань, що стануть важливими не лише в професійному житті, а й в інших його сферах, набуття соціально-комунікативних та технічних навичок сприяє розвитку особистості. Студенти покладають надії також на перспективу високої зарплатні, мають на меті отримання диплома, що стане головним кроком до отримання високоплачуваної роботи та перспективи кар'єрного зростання.

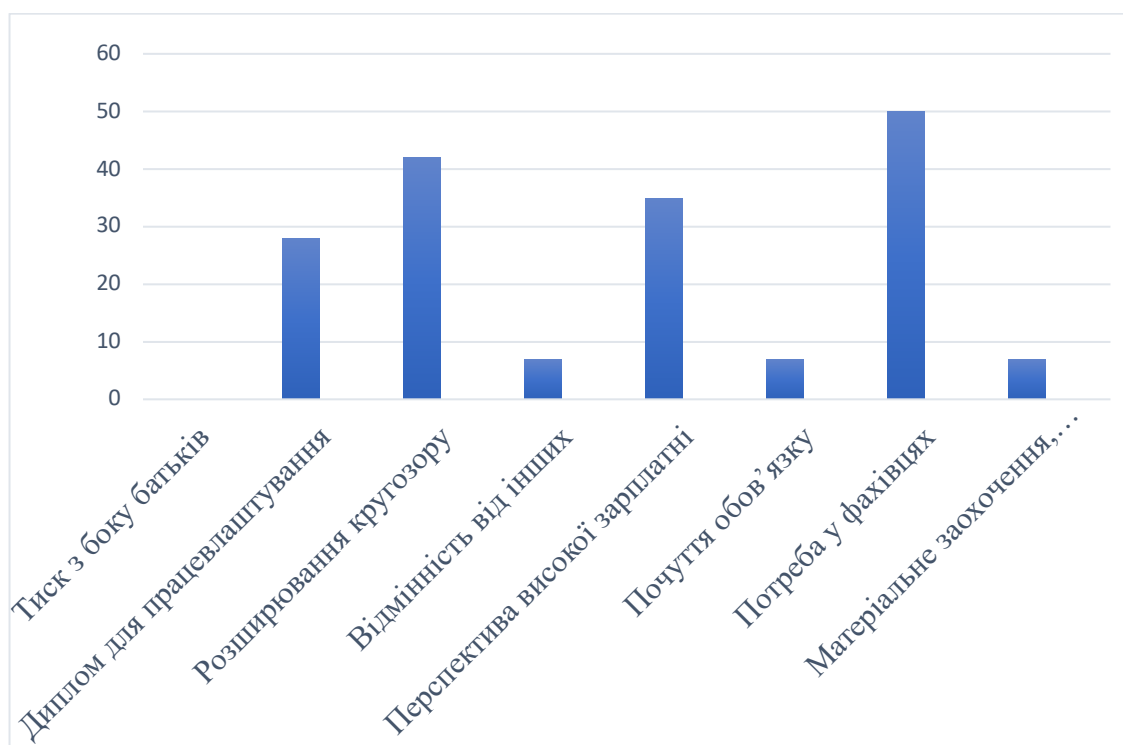


Рис. 2.13. Мотиви студентів щодо вступу до ЗВО

Серед значущих мотивів були відзначені і матеріальне заохочення, тобто стипендія, відмінність від однолітків, а також почуття обов'язку отримання вищої освіти. Крім того, варто зазначити, що ніхто з опитуваних не відзначив мотивом тиск з боку батьків, що свідчить про самостійність та свідомість вибору професії. Чітке розуміння особистої позиції та вміння відстоювати власну думку є

складником цілісної особистості, що в майбутньому матиме змогу прояви свої внутрішні якості у відношенні з професійними.

Загалом, студенти задоволені власним результатом у навчанні (94%), проте відзначають, що небажання вчитися, лінощі, проблеми зі здоров'ям, робота, тиск з боку викладачів та обсяг домашнього завдання заважають досягати кращих результатів та є перепорою, до покращення свого рівня володіння ППК. Зовнішні та внутрішні чинники впливають на ставлення до навчання зокрема. До того ж його результат є важливою складовою формування відносин у групі. Постулати взаємонавчання, формування дружньої атмосфери під час практичних занять та позааудиторної діяльності відзначають позитивний вплив на мотивацію студентів, їх самосвідомість, упередженість та ставлення до виконання поставлених занять та дотримання вимог. Варто зазначити, що дослідження причин певного результату студентів в навчанні передбачає краще розуміння умов та способів їх подолання. Саме тому, наступне запитання полягало в опитуванні, що можливо зробити для покращення навчальної діяльності. (див. Рис. 2.14).



Рис. 2.14. Пропозиції студентів щодо покращення навчальної діяльності

Студенти відзначають, що цінують сприйняття власної думки та чуйність до пропозицій. Крім того, в ході опитування відзначається, що важливо доступно викладати матеріал, а також заохочувати до його кращого засвоєння словами та підтримкою. Студентам необхідна також допомога у написанні робіт різного виду, кураторство та наставництво. У рівній пропорційності, проте трохи меншій від попередніх показників, відзначені врахування індивідуальних особливостей, краще технічне спорядження університету, а також краща технічна забезпеченість для ефективного застосування інтерактивних завдань. Невід'ємною складовою також стали зовнішні умови у вигляді забезпечення кращого матеріального становища, рівня життя. Така складова стає можливою у вигляді спроб застосування набутих знань та навичок у професійній діяльності.

До того ж у ході анкетування було розглянуто, що студенти найбільше цінують у викладачах професіоналізм, справедливість оцінювання, розуміння, а також гумор. Такі риси є запорукою успішного освітнього процесу та вибудовування довірливих відносин між його учасниками. Крім того, було розглянуто які форми, методи та прийоми роботи є найбільш ефективними на думку студентів (див. Рис. 2.15).

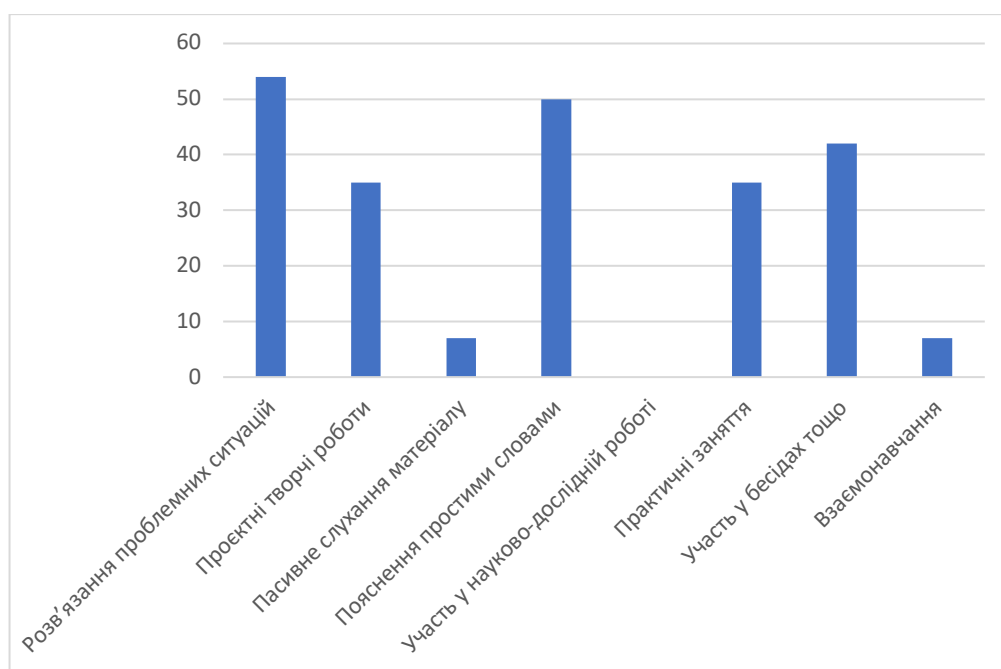


Рис. 2.15 Варіанти навчальної діяльності та відношення студентів до них.

Серед зазначених варіантів навчальної діяльності найбільш прийнятними для студентів виявились завдання з розв'язання проблемних ситуацій. Крім того, наголошено, що матеріал варто пояснювати простими зрозумілими словами, детальний розбір значення термінів та понять дозволить глибше поринути в обрану тему та попередить майбутні проблеми, забезпечивши стійку базу знань. Участь у бесідах, дискусіях, диспутах стає основою культивування важливості відстоювання та пропонування власної думки, що спирається на досвід, знання і загальний розвиток студента. Проведення проектних творчих робіт під час практичних занять та в позааудиторній діяльності сприяє розвитку уваги, образного мислення, стає запорукою до самоосвіти, самоорганізації та саморефлексії. Така форма роботи дозволяє оцінити студента за різнобічними показниками, дає змогу проявляти індивідуальність. Менш ефективними виявляються пасивне слухання матеріалу та взаємонавчання. Рецептні справи без репродуктивного застосування здебільшого демотивують студента, знижують рівень його уважності та перешкоджають розвитку ППК в індивідуальному прояві. Взаємонавчання ж в умовах дистанційної форми організації освітнього процесу не має яскравого вираження, проте, на нашу думку, повинне підтримуватись викладачем зокрема. Обмін досвідом, знаннями та взаємна демонстрація вмінь та навичок стають основою здорової конкуренції та оцінки сфери діяльності, що в майбутньому забезпечують важливість академічної доброчесності та об'єднання зусиль для досягнення спільної навчальної, організаторської або професійної мети. Найменшої популярності серед студентів набула участь у науково-дослідній роботі, що свідчить про недостатню ознайомленість з поданим видом роботи, нерозуміння її важливості та уникання відповідальності за виконання додаткової роботи. Саме тому варто наочно показати майбутнім вчителям англійської мови практичне застосування та користь написання кваліфікаційних робіт, тез, участі у конференціях різних рівнів. Заохочення, активна допомога та вдалий підбір тем науково-дослідних робіт можуть стати запорукою розвитку цієї галузі та її реформації.

Варто також зазначити, що академічна група наголосила на тому, що більшість надає перевагу образному так словесному виду пам'яті (70% респондентів), менша кількість використовує моторний (руховий), а також емоційний (30%). Визначено, що 80% студентів краще сприймають навчальний візуально, тобто за допомогою таблиць та схем, та у процесі застосування на практиці. Лише близько 20% респондентів наголосили на краще розвинутому аудіальному виді сприйняття.

З іншого боку, 63% опитуваних відчують почуття відповідальності за власну успішність, 31% поділяють часткову думку стосовно такого запиту, і лише 6% переконанні в своїй непричетності до загального успіху. Проте, 64% студентів наголосили, що позитивно ставляться до самоосвіти і постійно прагнуть розширювати свій кругозір, пізнаючи нове. 42% зазначити, що не мають можливості витратити багато часу на такий вид навчальної діяльності і приступають до згаданої роботи лише в разі необхідності. 7% описували власні бачення, серед яких необхідність наявності якісних ресурсів, менторства, самоосвіти та неправильне розподілення часу.

Всі узагальнені дані після проведення анкетування надалі було застосовано в освітньому процесі. Зокрема, використовувались наочні види роботи, на кожне практичне заняття було підготовлені презентації з тематичними завданнями, інтерактивні форми роботи, зокрема тести множинного вибору на онлайн-платформі Wordwall, індивідуалізовані запитання на активізування інтересу та мотивації студентів. Наведені нижче розробки використовувались на етапі введення в тему ПЗ, налаштовували на роботу, а також розвивали мовленнєві навички.

Переглянути розроблені нами матеріали можна за посиланнями наведеними нижче: <https://wordwall.net/resource/36736637/warming-up> .

Наведемо окремі приклади вправ.



is a work involving the hands, as opposed to an office job, for example.

Рис 2.16. Розробка тестового завдання множинного вибору

Подане завдання направлене на формування мовної лексичної компетентності, вміщує в себе інтерактивну складову та може використовуватись як мовленнєва зарядка на організаційному етапі проведення ПЗ, а також під час етапу ознайомлення та автоматизації лексичних одиниць з обраної теми, зокрема як наведено у розробці “Jobs”. Варіанти відповідей дають змогу продовжити дискусію щодо доцільного використання фразових виразів у поданому контексті, що своєю чергою забезпечує активне застосування навичок та вмінь передбачених мовленнєвою компетентністю в монологічному та діалогічному говорінні. Застосування даної вправи в умовах дистанційного онлайн-навчання сприяє підвищенню рівня уваги та мотивації завдяки можливості впровадження на віртуальні платформи.

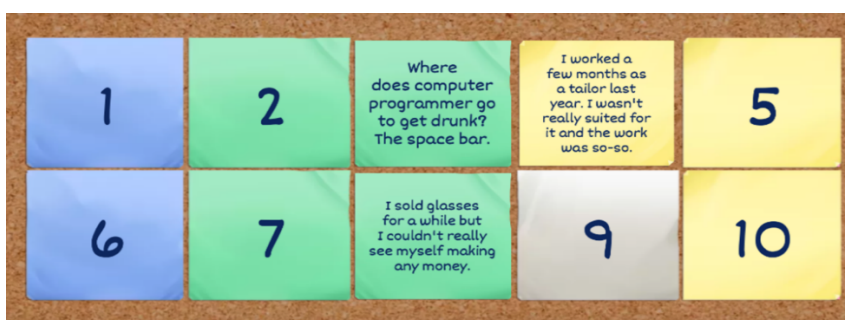


Рис 2.17 Розробка комунікативної вправи

Наступна вправа також виступає можливою для застосування під час організаційного етапу проведення ПЗ у вигляді мовленнєвої зарядки. Вона має на меті налаштувати студентів на продуктивну роботу, включає гумористичну складову та має на меті розвинути мовленнєву компетентність у говорінні з

використанням доречних вивчених лексичних одиниць. Студенти повинні обрати листівку з написаною на ній цифрою, зачитати в голос жарт і спробувати пояснити його суть, застосувавши при цьому знання граматичних структур та продемонструвавши багатозначність фраз та виразів, їх кореляцію з рідною мовою.

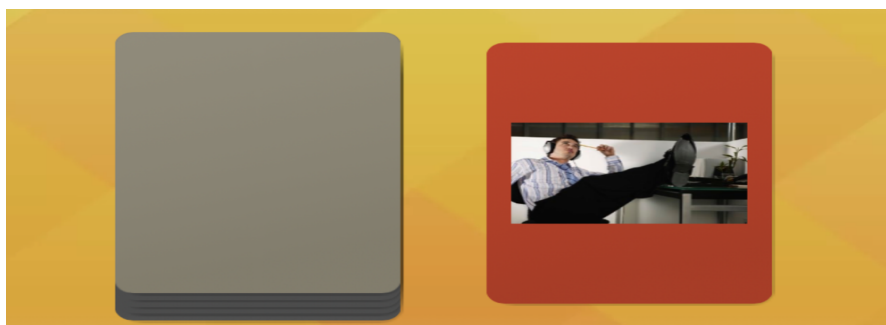


Рис 2.18. Розробка комунікативної вправи

Також була запропонована комунікативна вправа, що передбачала підбір якомога більшої кількості лексичних одиниць до зображення, опис зображених на ній подій. Вибір карточки є випадковим та непередбачуваним для кожного студента, що забезпечує зацікавленість та створює умови для розвитку образного і критичного мислення.

Загалом, подані розробки вправ сприяли підняттю рівня зацікавленості студентів, введення їх в ситуацію мовної комунікації за рахунок мовленнєвих та лексичних зарядок. Використання інтерактивних завдань дозволили зробити ПЗ динамічними та продуктивними внаслідок залучення, наприклад, «ситуації успіху» у випадку вирішення тестового завдання множинного вибору. Крім того, розвиток уваги, творчої уяви є основами мотивації студентів до навчання та саморефлексії, а також демонструє їм варіанти проведення інтерактивних уроків та ефективність для певних вікових груп.

До того ж плани-конспекти ПЗ з АМ орієнтувались на засвоєння різних видів компетентностей, що дозволило зробити освітній процес різноманітним. Також були проведений позааудиторний виховний захід, його аналіз виявив наступне.

Перед початком підготовки виховного заходу було проведено аналіз рівня вихованості, інтересів, потреб студентів академічної групи, на основі яких обрано тему та мету бесіди. Для успішного проведення години спілкування було підготовлено достатня кількість матеріалів, серед яких презентація, відео, а також посилання на додаткові ресурси. Захід відбувся в режимі online на платформі Microsoft Teams, що дозволило залучати інтерактивні форми роботи. Студенти академічної групи були активні у виборі теми, пропонували творчі варіанти завдань. Переважна більшість була присутня на заході, що свідчить про відповідальність та повагу до викладача. Конференцію в застосунку Microsoft Teams було заплановано заздалегідь, а також узгоджено з розкладом групи, що дало змогу усім учасникам перевірити та підлаштувати свої плани, аби мати можливість долучитись. Тривалість виховного заходу в 60 хв була чітко дотримана, всі запитання та завдання опрацьовані за цей період часу.

Тема та мета години спілкування цілком відповідає соціальному замовленню суспільства, адже в сучасних умовах правильні навички спілкування є запорукою успішного кар'єрного зростання та соціалізації в цілому. До того ж академічна група є активно залучена в професійній діяльності, студенти підтримують дружні відносини з одногрупниками, колегами тощо, саме тому мають власний досвід належної комунікації у різних сферах життя і можуть поділитись набутими переживаннями та висновками. Сучасне життя вимагає розвитку соціально-комунікативних навичок, які відповідають за успішність в робочому процесі, високу продуктивність. Мета заходу полягає саме в таких гнучких якостей особистості.

Форма виховного заходу визначена як бесіда, тобто невимушена розмова за заданою темою, також впровадженні елементи дискусії, обговорення, відкритого обміну думками. Студенти діяли доволі самостійно у випадку відповідей на запитання, проте часто варто було називати саме конкретну людину.

Враховуючи все вище сказане, можна зробити висновок, що поставлена мета була досягнута. Студенти були доволі активні, енергійні та цілеспрямовані, брали участь в бесіді, обговореннях, висловлювали власні судження. Проте варто було б

більше залучити групу до розробки заходу, доручити створення проєктів, виступів тощо. Це сприяло б підвищенню мотивації студентів до роботи на конференції. Всі висновки та рекомендації куратора та керівника педагогічної практики враховані задля покращення роботи та позитивної результативності в майбутньому.

Під час проведення професійно-педагогічної практики за допомогою методу спостереження та опитування було сформовано психолого-педагогічну характеристику студента академічної групи.

Для вивчення особистості та написання характеристики було студентку обрано А. Курко 20-ти років. Зараз А. Курко навчається на 3 курсі на спеціальності 014. Середня освіта (англійська мова та німецька мови) педагогічного факультету романо-германської та української філології у Київському національному лінгвістичному університеті. Вступила до університету одразу після закінчення школи, успішно здала ЗНО та закінчила школу з золотою медаллю. До вступу активно займалась настільним тенісом, спортивною стрільбою з лука. Крім того, студентка має задовільний стан здоров'я, фізично розвинута. Проживає в місті К. в повній родині, має молодшу сестру. Відносини у родині теплі та дружні, часто проводять час разом, тренуються, ходять на рибалку.

Студентка є інтелектуально розвинутою, демонструє високі розумові здібності та хист до вивчення мов. Гарно володіє навичками говоріння, вимови та письма. Студентка завжди проявляє зосередженість та старанність впродовж проведення пар, швидко сприймає інформацію та має змогу її відтворити. Дівчина розвиває довготривалу пам'ять, надає перевагу візуальному та аудіальному типам сприйняття та запам'ятовування матеріалу. Виявляє критичне та творче мислення під час підготовки до занять, а також за допомогою творчої уяви втілює нові образи та ідеї у проєктних роботах.

Студентка керується високими моральними принципами в повсякденному житті, цінує турботу, доброзичливість, а також особистий комфорт. У спілкуванні з однолітками виражає дружні емоції. Дівчина має чудово розвинені соціально-комунікативні навички, чудово орієнтується та сприймає програму професійної

підготовки. До того ж надає перевагу прагматичному погляду на стан речей у світі, керується сучасною популярною філософією, не є досить релігійна, але шанує традиції та вірування.

Студентка говорить зв'язно та послідовно, логічно вибудовує своє мовлення, вміє підібрати влучні теми та запитання для розмови. Навчається на відмінно, старається отримати хороший бал, завжди активна та зацікавлена.

Встановлено, що студентка проявляє сангвістичний та флегматичний типи темпераменту. На заняттях поводить себе врівноважено та жваво, володіє техніками самовладання у стресових ситуаціях, таких як опитування, іспит, залік, презентація проєкту тощо. А. має сильний характер, проявляє розсудливість, гнучкість розуму, упевненість, життєрадісність, цілеспрямованість, ініціативність, стриманість і рішучість, а також почуття обов'язку, чесність і правдивість. Дівчина є доволі чутливою та активною, що дозволяє їй з легкістю формувати надійні соціальні відносини, зокрема і в академічному житті.

Варто також зазначити, що обрана нами студентка є старостою академічної групи, що покладає на неї додаткові обов'язки та навчальні мотиви, серед яких отримання знань, професії і звісно диплому. Студентка демонструє високий рівень академічної успішності з усіх основних та додаткових дисциплін, з відповідальністю ставиться до опрацювання матеріалів навчальної програми. А. адекватно оцінює свої навчальні можливості, бачить свої сильні та слабкі сторони, бореться з труднощами. Доволі легко опрацьовує матеріал з практичних занять англійської та німецької мов, проте стикається з перепонами у вивченні лексикології через великий обсяг теорії. Студентка є старанною та наполегливою, старається відвідувати максимальну кількість лекцій, семінарських та практичних занять, уникає пропусків без нагальної причини. У разі необхідності вдало планує самостійну роботу, відпрацювання, дотримується регулярності та систематичності у підготовці до занять.

Як було зазначено раніше, студентка є старостою умовної групи, чітко усвідомлює свій статус та відповідальність, організовує одногрупників та веде

комунікацію з викладачами та деканатом. Одногрупники шанують дівчину та люб'язність та готовність допомогти, а викладачі відзначають організованість та пунктуальність студентки.

Загалом, студентка є досить успішним учасником освітнього процесу, володіє усіма необхідними якостями та рисами характеру для успішної роботи. Студентка є відповідальною та старанною, тому їй може бути доручене будь-яке нагальне організаційне та навчальне завдання.

Складання психолого-педагогічної характеристики студента дозволило детальніше розглянути індивідуальні особистісні якості, що своєю чергою сприяло налаштуванню ефективної роботи в групі, підбору доцільних методів та прийомів, забезпечило формуванню стійкої мотивації до навчання та здібності до саморефлексії. Розглядання кожного студента як цілісної особистості з притаманними їй здібностями та мотивами є важливим кроком до формування стійких довірливих емпатичних відносин між учасниками освітнього процесу, створює загальну картину передумов та наслідків певних дій, вчинків та рішень. До того ж загальний аналіз морально-психологічних, науково-педагогічних якостей та професійно-педагогічних здібностей дозволив прослідкувати широкий світогляд студента, його психологічну культуру, дисциплінованість, науково-педагогічну творчість, професійну працездатність, спостережливість, володіння технікою, високу культуру мови та мовлення, емоційну стійкість тощо. Все це зумовило духовно-виховний вплив на академічну групу й зокрема особистість студента і як наслідок організацію розвивальної інтеракції.

До того ж, пізніше важливим стало і складання психолого-педагогічної характеристики колективу академічної групи СОа14-20. Так було визначено, що у групі наявно 15 студентів, серед яких 2 хлопців та 13 дівчат. Середній вік учасників академічної групи 19-20 років. Більша частина іногородніх, лише декілька студентів проживають у Києві. Кількісних змін у групі не відбувалось від часу її створення.

Ступінь згуртованості та узгодженості дій студентів під час занять та у позааудиторний час є доволі високим. Учасники академічної групи працюють разом при дискусії, бесідах, диспутах та під час роботи у парах на практичних заняттях. У позанавчальний час студенти допомагають одне одному, задають питання стосовно пройденого матеріалу, також цікавляться життям та інтересами один одного, якщо ж можливість – намагаються влаштувати онлайн та офлайн зустрічі. Студенти прислухаються та поважають один одного, але в той же час академічна група складається з мікрогруп із декількох учасників, які мають більше спільного між собою і зрозуміло проявляють більше уваги один до одного під час пари та в позааудиторний час. Час від часу трапляються моменти протистояння між окремими угрупованнями, проте завжди переважає спільне бажання знаходження компромісу. Більшість студентів через свої особисті якості, життєвий досвід і поведінку займають особливе положення — лідерське.

У групі переважає позитивний та піднесений настрій. Студенти охочі до навчання та нових знань. Водночас кожен учасник академічної групи переважно сам відповідальний за свій успіх, а досягнення окремих студентів надихає та мотивує інших. Студенти завжди стараються знаходити спільну мову при розв'язанні певної ситуації та поважають інтереси одне одного.

Всі студенти усвідомлюють важливість здобуття знань, які можна легко застосовувати у професійній діяльності, вільно володіти та проявляти набуті навички, вміння та компетентності в подальшому житті. Також серед учасників академічної групи простежується громадська активність та наявність навичок здійснення громадської діяльності, проте переважна кількість студентів не виявляє особливого зацікавлення у такому виді діяльності, що свідчить про недостатню зрілість. Любов, повага, розуміння, толерантність, ввічливість, чесність та оптимізм – цінності, які є пріоритетними серед студентів.

Академічна успішність у групі є доволі високою, всі студенти прагнуть отримати відмінний бал з усіх дисциплін та як результат високий рейтинг. 5 людей з 15 мають можливість отримувати стипендію, що стимулює їх до навчання.

Студенти намагаються відвідувати якомога більшу кількість занять, пропускають лише з поважних причин та готові відпрацьовувати або виконувати додаткові завдання. Серед мотивів навчальної діяльності відзначають отримання вищої освіти, що в майбутньому сприятиме кар'єрному зростанню в обраній сфері діяльності. На мотивацію впливають багато чинників, серед яких інтерес до предмета, усвідомлення його корисності, прагнення до успіху, самоствердження, впевненості у власних силах. До того ж, студенти активно беруть участь у науково-дослідних роботах, відвідують гуртки, беруть участь в олімпіадах, конференціях, конкурсах.

Під час освітнього процесу студенти задоволені гарними відносинами з куратором академічної групи, яка була завжди готова дати пораду та допомогти у будь-якій ситуації, зокрема з організацією дистанційного навчання та налагодження контакту з керівництвом факультету.

Підводячи підсумки, варто сказати, що рівень розвитку колективу академічної групи є доволі високим, всі учасники успішно взаємодіють між собою та спільно вирішують поставлені перед ними завдання. У реаліях сьогодення життя студенти мають можливість спілкуватись лише за допомогою соціальних мереж та месенджерів, що в свою чергу виключає особистий контакт, проте доброзичливість, ввічливість та готовність допомогти створюють позитивну атмосферу. На мою думку, учасникам академічної групи варто запровадити більше внутрішніх традицій, бути більш активними у вирішенні питань різного характеру. До того ж, під час проведення занять доцільніше було б частіше використовувати роботу у групах та парах.

Складання психолого-педагогічної характеристики колективу академічної групи дозволило проаналізувати відносини між студентами, їхні спільні цілі, мотиви, що в свою чергу дозволило підібрати найкращі методи та прийоми для роботи у групах та парах.

Крім того, в кінці проведення педагогічної практики було проведено невелике інтерв'ю зі студентами академічної групи, яке виявило позитивну динаміку у відношенні опитуваних до ПЗ та виконання умов навчальної діяльності. Запитання інтерв'ю:

1. Як Ви оцінюєте рівень індивідуалізації навчання до проведення педагогічної практики магістрантом-практикантом і після?

2. Які види робіт використовувались під час педагогічної практики студента-магістранта і чи вважаєте Ви їх доцільними?

3. Як проводилось оцінювання робіт? Чи задоволені Ви результатами?

4. Чи була у Вас можливість відтренувати та розвинути культуру спілкування? Яким чином?

5. Які зі знань і навичок, набутих під час педагогічної практики студента-практиканта Ви могли б застосувати у подальшому професійному розвитку?

6. Які аспекти роботи магістранта-практиканта Ви б взяли до уваги?

Отримано наступні узагальнені відповіді на запитання інтерв'ю.

Після проведення педагогічної практики у викладача покращились знання індивідуальних особливостей студентів, адже студент-практикант розвинула у нас значні здібності з соціалізації, адаптації у новому соціальному середовищі і самореалізації студентів у ньому. Особисто я відчула велику підтримку і особливу віддачу практиканта, що сприяло формуванню довіри, творчому самовтіленню, поваги, рівноправності і загалом бажання бути присутнім на парах. Надіюсь на те, що наш викладач зможе так само шукати можливості і шляхи подолання перешкод, які заважатимуть нам у досягненні позитивних результатів у навчанні.

Під час педагогічної практики була використана творча проєктна робота, робота в групах, на заняттях було залучено інтерактивну дошку для виконання вправ, використання різноманітних інтернет-ресурсів для вивчення нової лексики. Також використання додаткових наукових текстів та відео, які допомагали нам засвоїти навички читання та говоріння. На кожне заняття студенткою були створені презентації для візуального сприйняття, яке своєю чергою допомагало

швидше сприймати матеріал. Мозковий штурм, спільне обговорення на обрану тему, можливість вільно висловлювати свою думку сприяли розвитку критичного мислення. Я вважаю, що всі заходи було доцільними, адже ми змогли покращити наші знання, які потім будемо згодом використовувати на практиці.

Оцінювання проводилось об'єктивно, не було упередженого ставлення до когось з студентської групи. Всі роботи (усні чи письмові) перевірялися студентом-магістром та були критично оцінені. Всі помилки розбиралися та були виправлені. Кожен студент групи міг звернутися до студента-магістра за додатковою інформацією щодо оцінки його роботи або просто за порадою. Особисто я задоволена своїми результатами. Завдяки детальному розбору робіт я виправила свою помилку, яку допускала доволі часто.

Отже, встановлено, що підвищився рівень культури спілкування. Надзвичайно цікаво та логічно були побудовані заняття. Це були не просто монологи, як інколи це буває, а підбір багатьох завдань та старання розговорити студентів. Найбільше мені сподобалося те, що кожного заняття ми не просто використовували активний вокабуляр і будували речення, але й знаходили до нього синоніми і асоціювали їх з різними картинками чи подіями. Такий метод гарно впливав на наше запам'ятовування активного вокабуляру. Крім того, варто згадати, що ми переглядали декілька відеороликів, та фільм, де нам гарно пояснювали чому варто і як правильно вживати різні фразові дієслова та ідіоми замість звичайних слів. Варто зазначити, що ми мали можливість поглибити наші знання на тему «small talk», що додало мені мотивації рухатися в цьому ж напрямку. Цей захід ніби дав друге дихання, щоб навчатися і ставити нові цілі.

Під час педагогічної практики студента-практиканта рекомендовано застосовувати такі навички і знання як, уміння ефективно комунікувати, презентувати, вести діалог, працювати в команді та надавати зворотний зв'язок, креативність (інноваційні ідеї, нестандартні рішення, творчий підхід), комунікація, вміння слухати й чути, домовлятися, розподіляти відповідальність, розуміння власних емоцій, емоцій інших та управління ними.

Вважаємо, що слід використовувати багаторазові вправи, які з часом допомагають досягнути досконалості. Також варто використовувати різні технології та методичні прийоми, тому практична підготовка буде на найвищому. Відзначимо, що ми мали можливість дуже продуктивно працювати, що демонструє глибокі знання предмета. Звісно слід також спиратися на емоційний інтелект. Наприклад, як відмічають учні під час педагогічної практики студент-практикант завжди турбується про учнів, запитує про я наше самопочуття. Варто мати навички адаптивності, щоб завжди були нові ідеї та знання на заняттях, які допомагали вдосконалити педагогічну майстерність. Комунікативність та креативність були присутні на кожного практичному заняття. Підкреслимо важливість використання інтерактивних підходів, технічних пристроїв.

Таким чином ми можемо підбити підсумки, що розробка педагогічної технології резонувала з мотивами та запитамі студентів. Використані методи та прийоми забезпечували позитивний відгук академічної групи, адже були підібрані та налаштовані відповідно до індивідуальних особливостей з умовою взаємного контакту між сторонами освітнього процесу та за допомогою вдалої педагогічної комунікації.

Висновки до другого розділу.

За допомогою аналізу літератури було визначено, що існують схожі поняття «освітня технологія», «педагогічна технологія» та «технологія навчання», проте кожна з них відображає окремий аспект освітнього процесу. Звідси відомо, що «освітня технологія» відповідає стратегії розвитку освіти в цілому, «технологія навчання» фокусується на моделюванні шляху освоєння навчального матеріалу, а «педагогічна технологія» відображає тактику реалізації моделі освітнього процесу у навчальному закладі.

Таким чином, нами було розроблено поетапну структуру технології формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови в лінгвістичному університеті. Серед блоків було виділено мотиваційний, де

аргументовано важливість мотивації до майбутньої діяльності. Наступним етапом став змістовий блок, що включав варіанти розробок завдань, виховного заходу. Використані методи та прийоми наведені у розділі мають на меті підвищити ефективність освітнього процесу та забезпечення мотивації студентів. В останньому блоці наведено умови ефективності поданих дій, серед яких орієнтація на індивідуальні пізнавальні здібності майбутніх вчителів англійської мови, доступність навчального матеріалу, створення «ситуацій успіху» для мотивації та самомотивації студентів.

Наведено аналіз результатів емпіричного дослідження, серед методів якого наведено опитування, анкетування, інтерв'ю, спостереження. Використані методи та прийоми під час проведення педагогічної практики отримали позитивний відгук з боку академічної групи та викладача-куратора, адже були організовані відповідно до індивідуальних особливостей студентів з умовою взаємного контакту між сторонами освітнього процесу та за допомогою вдалої педагогічної комунікації.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз стану проблеми формування професійно-педагогічної культури майбутніх учителів англійської мови довів, що ця сфера потребує фундаментальних змін та оновлень, що повинні тепер ґрунтуватись на засадах гуманізації та технологізації.

З'ясовано, що педагогічна культура – це система норм, ціннісних орієнтацій, практично зреалізованих у процесі культивування людини, що забезпечує умови для саморозвитку й самореалізації особистості в системі освіти та самоосвіти.

Сутність і структура професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови передбачає взаємопов'язану систему різних форм діяльності для культивування не лише зовнішніх проявів, зокрема професійних знань, навичок, культури мовлення тощо, а й внутрішніх, що виражаються культурою мислення, почуттів, розвитком емпатії, прививанням моральних та ціннісних якостей.

З'ясовано, що процес формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови в закладах вищої освіти, на нашу думку, повинна складатися перш за все з загальнометодичної підготовки, методичної підготовки до роботи в ЗЗСО, а також виробничої педагогічної практики. Невід'ємним етапом є розвиток професіоналізму у сфері формування навичок у когнітивній, емоційній та практичній сферах життя студента.

Створено технологію формування професійно-педагогічної культури майбутніх учителів англійської мови в лінгвістичному університеті. Технологія складається із трьох блоків: мотиваційний, змістовий та результативний. У першому представлені способи зацікавленості студентів, створення умов для самоосвіти, самовдосконалення, пізнання його індивідуальних особливостей та на їх основі підбір та застосування відповідних методів та прийомів. Серед останніх слід виділити проведення виховного заходу для розвитку професійної культури спілкування, розробка інтерактивних завдань, створення комунікативних ситуацій.

Пізніше обґрунтовано ефективність створеної технології, та умови її виконання і впровадження в процес підготовки.

Проведено аналіз результатів емпіричного дослідження, серед методів якого наведено спостереження, опитування, інтерв'ю. Відзначимо, що застосування підібраних та розроблених методів у процесі перевірки ефективності технології формування професійно-педагогічної культури майбутніх учителів англійської мови в лінгвістичному університеті під час проведення педагогічної практики отримали позитивний відгук з боку академічної групи, викладача-куратора, методиста, адже були організовані відповідно до індивідуальних особливостей студентів з умовою взаємного контакту між сторонами освітнього процесу та за допомогою вдалої педагогічної комунікації.

Таким чином мета дослідження, що полягала в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці технології формування професійно-педагогічної культури майбутніх учителів англійської мови в лінгвістичному університеті була досягнута, завдання виконано.

У перспективі вбачаємо необхідність вивчення змісту технологій формування професійно-педагогічної культури майбутніх учителів англійської мови в лінгвістичному університеті у дистанційному форматі організації освітнього процесу.

РЕЗІЮМЕ

Сьогодні проблема підготовки кваліфікованих та мотивованих майбутніх вчителів англійської мови постає особливо важливою у зв'язку з впровадженням глобалізації та фокусом на важливість знання іноземної мови у сучасній діловій та особистій комунікації.

Недостатній рівень розробленості зазначеної проблеми зумовив вибір теми магістерського дослідження «Формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови у закладах вищої освіти». У роботі розглянуто стан розробки проблеми формування професійно-педагогічної компетентності майбутнього вчителя в сучасній психолого-педагогічній літературі, пізніше визначено її структуру, сутність та складові. На основі отриманих понять теоретично обгрунтовано структурно-функціональну модель її формування, а також укладено та проаналізовано розроблену для зазначеної мети технологію.

Робота складається зі вступу, списку скорочень, двох розділів, висновків, резюме українською та англійською мовами, списку використаних джерел та додатку. Повний обсяг роботи – 87 сторінок, з них 71 сторінки тексту. У роботі подано 1 таблицю, 20 рисунків, використано 61 джерело.

У першому розділі розглянуто стан проблеми, сутність, структуру професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови та структурно-функціональну модель її опанування.

У другому практичному розділі проведено дослідно-експериментальну перевірку ефективності технології формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів англійської мови в університетах. Спочатку наведено приклади створення та впровадження такої технології, а пізніше проаналізовано її ефективність у результаті застосування розроблених завдань, обраних методів, прийомів під час проходження педагогічної практики у закладі вищої освіти.

Ключові поняття: професійно-педагогічна культура, педагогічна технологія, мотивація, знання, навички, індивідуальні особливості.

SUMMARY

In the contemporary world the problem of training qualified and motivated future teachers of the English language becomes especially important in connection with the introduction of globalization and the focus on the importance of knowledge of a foreign language in modern business and personal communication.

The insufficient level of development of the specified problem determined the choice of the topic of the master's study "Formation of the professional and pedagogical culture of future teachers of English in institutions of higher education". The work examines the state of development of the problem of the formation of the professional and pedagogical competence of the future teacher in modern psychological and pedagogical literature, and later defines its structure, essence and components. Based on the obtained concepts, the structural and functional model of its formation was theoretically substantiated, and the developed technology was concluded and analyzed.

The work consists of an introduction, a list of abbreviations, two chapters, conclusions, a summary in Ukrainian and English, a list of used sources and an appendix. The full volume of the work is 87 pages, of which 71 pages are text. The work contains 1 table, 20 figures, and 61 sources are used.

The first chapter examines the state of the problem, its essence, the structure of the professional-pedagogical culture of future teachers of the English language and the structural-functional model of its mastery.

Second practical section represents a research-experimental verification of the effectiveness of the technology of forming the professional and pedagogical culture of future teachers of English at universities. First, examples of the creation and implementation of such technology are given, and later its effectiveness is analyzed as a result of the application of developed tasks, selected methods of reception during pedagogical practice in a higher education institution.

Key concepts: professional and pedagogical culture, pedagogical technology, motivation, knowledge, skills, individual characteristics.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабич М.Д., Вітвицька С.С. Педагогічна культура викладача вищого навчального закладу. Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном : збірник наукових праць / за заг. ред. д.п.н., проф. С. С. Вітвицької, к.п.н., доц. Н. М. Мирончук. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С.77 – 80.
2. Баклицький І.О. Психологія праці : підручник. 2 вид., перероб. і допов. Київ : Знання, 2008. 656 с.
3. Басова Н.В. Педагогика и психология. Ростов на Дону.: Феникс, 2000. 416 с.
4. Бігич О.Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи : Навчальний посібник. Київ : Ленвіт, 2006. 200 с.
5. Бондаревская Е.В. Теория и практика личностно-ориентированого образования. Ростов-н-Дону, 2000. 352 с.
6. Букач М.М. Практика як засіб формування педагогічної культури // Наука і освіта, 2001. С. 5 – 10.
7. Буряк В.К. Педагогічна культура: теоретико-методологічний аспект. Київ : Деміург, 2005. 232 с.
8. Ващенко Л.М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону : Монографія. Київ : Видавниче об'єднання "Тираж", 2005. 380 с.
9. Волощук А.М. Особливості формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови під час педагогічної практики в початковій школі / А. М. Волощук // Перспективи раннього навчання іноземних мов в Україні та за кордоном: монографія / за ред. І. В. Самойлюкевич. Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2012. С. 172–181.

10. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти): Автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ, 2001. 45 с.
11. Гуревич Р.С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах: монографія. за ред. С.У. Гончаренка: Вища школа, 1998. 286 с.
12. Гуревич Р.С. Формування інформаційної культури майбутнього фахівця як невід'ємна складова сучасної професійної освіти // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи: Збірник наукових праць /За редакцією І.А.Зязюна та Н.Г.Ничкало. Київ, 2003. 680 с.
13. Демченко Е.П., Капуле И. Формирование креативной компетентности будущих педагогов в контексте подготовки к работе с одаренными детьми // Young Scientist (Молодий вчений). 2018. No 5.2. (57.2). С. 28–35, С. 29–30.
14. Дичківська М.І. Інноваційні педагогічні технології: Практикум. Київ: Слово, 2013. 448 с.
15. Євтух М.Б. Сучасні тенденції професійної підготовки вчителя // Педагогічна газета, 2002. No 8–9. С. 7.
16. Єрохін С.А., Нікітін Ю.В., Нікітіна І.В. Концепція професійної мотивації студентів як фактора конкурентності на ринку праці // Науковий юридичний журнал. № 1(1). Частина II. Хмельницький : Видавництво Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, 2011. С. 20–27.
17. Завальський Ю.І. Конкурентноспроможний вчитель: теорія і практика : навчальний посібник. Чернівці : Букрек, 2010. С.102 – 103.
18. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556–VII // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 37–38. 2004. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

19. Іванова Н. Мотивація фахівця до професійної діяльності: поняття, зміст та функції // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки, 2016. Вип. 1. С. 21–24.
20. Інновації у вищій освіті: актуальні аспекти: робоча програма і методичні рекомендації до вивчення дисципліни / Упорядкування і загальна редакція І.В. Артьомова. Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2016. 212 с.
21. Клімова Г.П. Інноваційний розвиток вищої освіти України: методологічний аспект аналізу // Право та інноваційне суспільство. 2013. №1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pric_2013_1_10
22. Клосінська Т. Професійно-педагогічна майстерність викладача вищої школи у формуванні особистості студента-майбутнього фахівця // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна, 2005. 19 с.
23. Коваленко Л.А. Психологічний зміст професійної культури педагога // Проблеми сучасної психології, 2009. № 6. С. 331-339.
24. Колосова Л.М. Проблеми управління професійним розвитком методиста науково-методичної установи в теорії та практиці // Вісник післядипломної освіти, 2021. С. 19 – 25.
25. Концепція профільного навчання в старшій школі, затверджена наказом Міністерства освіти і науки від 21.10.2013р. №1456. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/npa/5a1fe82a9c95d.pdf>.
26. Коцєруба Д.М., Таушан Д.В. Застосування інформаційних технологій як засобу індивідуалізації навчання // Збірник наукових праць. № 21. Ч.П. Хмельницький: Видавництво НАПВУ, 2002. С. 211-214.
27. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. Київ : Грамота, 2005. 448 с.
28. Кремень В.Г. Сучасна філософія освіти як визначальний фактор авторитету соціальної держави // Теорія і практика управління соціальними системами, 2004. № 2. 387 с.

29. Кучерявий О.Г. Феномен професійно-педагогічної культури: аспект терміносистеми її теорії у цілісному вимірі // Вісник національного університету Чернігівський колегіум імені Т.Г.Шевченка . Чернігів: НУУК. Вип.1(157), 2019. С. 81–86.
30. Лекції з педагогіки вищої школи: навч. посіб. / за ред. В.І. Лозової. 2006. 496 с.
31. Луговий В. І. Формування ціннісної компетентності науково-педагогічних працівників – важлива умова їх успішної діяльності в сучасній вищій школі // Проблеми освіти : наук. зб. Ін-т інновац. технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2010. Вип. 63, Ч. 1. С. 3–9.
32. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. Освіта. 2002. 24 квіт.-1 трав. (№ 26). С. 2-4. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
33. Ніколаєнко С.О. Професійно-педагогічна культура вчителя: рівнево-типологічні особливості аксіологічного компонента // Теорія і практика професійного становлення особистості в соціокультурному просторі : монографія / ред. О.О. Лаврентьєвої, О.П. Крупського, Є.В. Намлієва. Дніпропетровськ : Акцент ПП, 2014. С. 224–238.
34. Пальшкова І.О. Педагогіка: професійно-педагогічна культура вчителя. Навчальний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2011. 192 с.
35. Педагогічна майстерність : підруч. / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; за ред. І.А. Зязюна. Київ : Вища школа, 1997. 349 с.
36. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навч. посіб. / О.М. Пехота, В.Д. Будаєв, А.М. Старєва, К.Ф. Нор. Київ: Видавництво А.С.К., 2003. 240 с.
37. Подрезов В.А. Формування духовної культури майбутнього вчителя засобами музичного мистецтва: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04; Луган. нац. пед. ун-т ім.Т.Г.Шевченка. Луганськ, 2003. 20 с.

38. Пономарьов О.С. Професійна культура педагога: навчально-методичний посібник. Харків: НТУ «ХПШ», 2011. 198 с.
39. Попович М.В. Культура // Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. Т. 16. URL: <https://esu.com.ua/article-51449> (дата перегляду: 16.11.2022)
40. Реан А.А. Психология изучения личности: учеб. пособ. СПб.: Изд-во В.А. Михайлова, 1999. 288 с.
41. Ризз, Г.И. Размышления о педагогической деятельности, культуре, мастерстве // Педагогика, 4, 114-116. Ризз, 1995. С. 114-115.
42. Сидоренко Т.Д. Дидактичні основи формування педагогічної культури майбутнього вчителя: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.09. Теорія навчання. Кривий Ріг, 2011. 36 с.
43. Сисоєва С.О. Освіта і особистість у швидкозмінному світі // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи: Збірник наукових праць / За редакцією І.А. Зазюна і Н.Г. Ничкало. Київ, 2003. 81 с.
44. Смаковський Ю.В. Педагогічна культура вчителя як наукова проблема. Вісник Дніпропетровського університету імені альфреда нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2016. № 2 (12). С. 290–29.
45. Столяренко Л.Д., Самигін С.І. Психологія та педагогіка у питаннях та відповідях: навч. посіб. Ростов-на-Дону: Фенікс, 2000. С.68–69.
46. Соловійова Ю.О. Формування аксіологічної культури майбутнього вчителя : дис. . канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2005. 212 с.
47. Соціолого-педагогічний словник / за ред. В.В. Радула. Київ: ЕксОб, 2004. 304 с.
48. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : у 5 т. Київ: Рад. школа, 1976.
49. Ткачова Т.М. Розвиток духовної культури особистості вчителя в системі методичної роботи закладів освіти міста: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04; Луган. нац. пед. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. Луганськ, 2004. 20 с.

50. Федірчик Т.Д. Розвиток педагогічного професіоналізму молодого викладача вищої школи (теоретично-методичний аспект). Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. 443 с.
51. Хачумян Т.І. Формування критичного мислення студентів вищих навчальних закладів засобами інформаційних технологій: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.09 Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2005. 20 с.
52. Хомич Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів: історико-теоретичний аспект // Шляхи вдосконалення навчально-виховного процесу в початкових класах та дошкільних закладах: Зб. статей. Полтава, 1996. С.46–52.
53. Щербань П. Сутність педагогічної культури // Вища освіта України, 2004. №3. С. 67–71.
54. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. посібник. Київ: Либідь, 2002. 560 с.
55. Ярошенко А.О. Ціннісний дискурс освіти: [монографія]. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. 156 с.
56. Beijaard D. Teacher learning as identity learning: models, practices, and topics // *Teachers and Teaching*, 25(1), 2019. P. 1-6.
57. Das S., Dewhurst, Y., Gray D. A teacher's repertoire: Developing creative pedagogies // *International Journal of Education & the Arts*, 2011, 12.15: n15. URL: <http://www.ijea.org/v12n15/>.
58. Dudley P. Lesson Study: a handbook. 2011. 17 p. URL: http://lessonstudy.co.uk/wp-content/uploads/2012/03/Lesson_Study_Handbook_-_011011-1.pdf
59. Van Eekelen I.M., Ilse M., Vermunt J. D., Boshuizen H. P. Exploring teachers' will to learn // *Teaching and teacher education*, 2006. P. 408-423.
60. Van Eekelen I. M., Boshuizen H. P. A., Vermunt J. D. Self-regulation in higher education teacher learning // *Higher Education*, 2005. P. 447–471 URL: <https://doi.org/10.1007/s10734-004-6362-0>

61. Lindblom-Ylänne S., Trigwell K., Nevgi A., Ashwin P. How approaches to teaching are affected by discipline and teaching context // *Studies in Higher Education*, 31, 2006. P. 285–298. URL: <https://doi.org/10.1080/03075070600680539>

Додаток А
Опитувальник
«Особливості проходження соціальної,
психологічної адаптації студентів»

Група _____ Дата проведення _____

Шановний студенте, для з'ясування Ваших пропозицій щодо покращення умов навчання у ЗВО та визначення особливостей емоційно-вольової та пізнавально-мотиваційної сфер, дайте відповідь на запитання.

Велике прохання відповідати чесно.

Під час відповіді ви можете обрати декілька варіантів.

1. *Чи є на Вашу думку освіта важливою у житті людини?*
 1. Так
 2. Частково
 3. Ні
2. *Я навчаюся у ЗВО, тому що...*
 1. Хочу розширити свій кругозір, пізнавати нове
 2. Хочу в майбутньому добре заробляти
 3. Без диплому не влаштуєшся на роботу
 4. Не хочу бути гіршим від інших
 5. Відчуваю це моє покликання
 6. Нашій країні потрібні високоосвічені та всебічно розвинені фахівці (вчителі)
 7. Змушують батьки, родичі
 8. Хочу отримувати підвищену стипендію та матеріальне заохочення
 9. Це мій обов'язок.
3. *Чи задоволені Ви своїм результатом у навчанні?*
 1. Так
 2. Скоріше так, ніж ні
 3. Не знаю

4. Скоріше ні, ніж так
5. Ні
4. *Що заважає Вам досягти кращих результатів та успіхів у навчанні?*
 1. Лінь
 2. Робота
 3. Небажання вчитися
 4. Відсутність здоров'я
 5. Рівень викладання в університеті
 6. Відсутність літератури і матеріального забезпечення
 7. Несприятлива атмосфера у групі
 8. Свій варіант
5. *Для покращення навчальної діяльності Ви хотіли, щоб:*
 1. Викладач прислухався до вашої думки
 2. Викладач більш доступно викладав предмет
 3. Викладач допомагав під час написання робіт
 4. Викладач заохочував Вас словами і підтримкою
 5. Проводили на кожному занятті опитування та виставляли оцінки
 6. У Вас було краще технічне спорядження
 7. У Вас був кращий матеріальний рівень життя
 8. Свій варіант
6. *Що Ви цінуєте у викладачах?*
 1. Професіоналізм
 2. Почуття гумору та гарний настрій
 3. Розуміння
 4. Справедливість оцінювання
 5. Свій варіант
7. *Яка робота під час навчальної діяльності для Вас є найбільш цікава?*
 1. Розв'язання проблемних завдань,
 2. Пасивне слухання матеріалу

3. Участь у дискусіях, диспутах, навчальних та інтелектуальних іграх.
 4. Практичні заняття
 5. Проєктні роботи
 6. Пояснення матеріалу простими словами
 7. Коли Ви самі навчаєте своїх одногрупників
 8. Участь у науково-дослідній роботі.
 9. Свій варіант
8. *Як Вам краще сприймати новий навчальний матеріал?*
1. Аудіально (на слух)
 2. Візуально (таблиці, схеми, малюнки)
 3. Можливість застосування на практиці
9. *Які види пам'яті допомагають Вам краще запам'ятовувати навчальний матеріал?*
1. Образна
 2. Словесна
 3. Моторна
 4. Емоційна
10. *Чи впливають на результат Вашої навчальної діяльності відносини в групі, в якій Ви навчаєтесь?*
1. Так
 2. Ні
11. *Чи розвинене у Вас почуття відповідальності за власну успішність у навчанні?*
1. Так
 2. Частково
 3. Ні
12. *Як Ви ставитесь до самоосвіти?*
1. Позитивно, постійно навчаюсь чомусь новому
 2. Негативно, не бачу сенсу

3. Лише за потреби і за наявності часу
4. Свій варіант